

Azərbaycan Orta Dəhliz layihəsini reallaşdırmaq üçün əlindən gələni edəcək

İlham Əliyev Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı müzakirələrin Ermənistanla deyil, Rusiya ilə aparıldığını bəyan etdi

Prezident İlham Əliyev "Orta Dəhliz boyunca: geosiyasət, təhlükəsizlik və iqtisadiyyat" mövzusunda beynəlxalq konfransda iştirak edib

Noyabrın 25-də Bakıda, ADA Universitetində "Orta Dəhliz boyunca: geosiyasət, təhlükəsizlik və iqtisadiyyat" mövzusunda beynəlxalq konfrans keçirilib. AZƏRTAC xəbər verir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev konfransda iştirak edib.

ADA Universitetinin rektoru **Hafiz PAŞAYEV** konfransı açıq elan edərək dedi:

- Zati-aliləri, Prezident İlham Əliyev. Beynəlxalq konfransın hörmətli iştirakçıları.

Artıq üçüncü dəfədir ki, ADA Universiteti və Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzi Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə bizə şərəf verdiyi birgə beynəlxalq konfrans təşkil edirlər. Bu konfransda regionda baş verən hadisələrin müzakirəsi üçün önəmli platforma olmaqla, postmüharibə dövründə sülh quruculuğu və yenidənqurma işlərinə xüsusi diqqət yetirilir. Bu zaldan səsləndirilən mesajlar global analitiklər və tədqiqatçılar, habelə

dünyaşöhrətli jurnallar və nəşrlər üçün dəyərli fikirlərdir.

Biz bu gün qiymətli vaxtını bizə ayırdığına görə Prezident İlham Əliyevə təşəkkürümüzü bildiririk. Bu dəfə biz əsas diqqəti bu gün region üçün çox önəmli və vaxtı yetişmiş məsələ olan Orta Dəhliz məsələsinə yönəlməyə qərar verdik. Azərbaycanın geostrateji yerləşməsi həmişə - qədim İpək yolu vaxtından Avrasiyanın yeni enerji xəritəsini möharətlə çıxaraq müvəffəqiyyətlə enerji dəhlizlərinin yaratdığı müasir dövrümüzə qədər özünə diqqəti cəlb etmişdir. Bu, həm ticari, həm də siyasi nöqtəyi-nəzərdən qovuşuqda yerləşən ölkə üçün asan deyildi. Çünki regionun üzvləşdiyi bütün əsas məsələlərdə Azərbaycan həmişə üzərində hökmranlıq etmək istəyən tərəflərin söylərinə, bu söylərin haradan daxil olmasına baxmayaraq, müqavimət göstərmişdir.

Diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm ki, 2010-cu ildə ADA Universiteti Con Hopkins Universitetinin Mərkəzi Asiya-Qafqaz institutları ilə birlikdə Azərbaycanı

və Xəzər regionunu qitənin nəqliyyat qovşağına necə çevirmək üçün tədqiqatı nəşr etmişdir. Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan və Xəzər regionu üzərindən Asiya və Avropa arasında daha yaxşı sinerjini yaratmaq üçün uzunmüddətli baxış və yorulmaz söyləri bu məqsədə əhəmiyyətli dərəcədə töhfə vermişdi. Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsi və işğal altında olan torpaqların azad edilməsi regional nəqliyyat dəhlizləri, o cümlədən Zəngəzur dəhlizi və bununla bağlı bir sıra digər təşəbbüslər üçün yeni imkanlar yaradıb. Biz bu gün və sabah keçirilən müzakirələrin regional nəqliyyat və bağlılıq gündəliyini daha da irəli aparacağına, regiona daha dayanıqlı sülh gətirəcəyinə ciddi surətdə inanırıq. İcazə verin, bu müzakirələrdə iştirak etdiyinə görə bütün beynəlxalq ekspertlərə təşəkkürümü bildirim.

İndi isə dəyərli vaxtını bizə ayırdığına görə Prezident Əliyevə dərin təşəkkürümü bildirərək, sözü Zati-alilərinə verirəm. Buyurun, cənab Prezident.

Dövlətimizin başçısı konfransda çıxış etdi.

■ Mənim ədalətə inamım yalnız biz müharibədə qalib gələndən sonra yarandı. Mən yenidən ədalətə inanmağa başladım.

■ Mən gecə rahat yatıram və oyaq qalmıram. Möhtəşəm Qələbdən sonra gecəni yatmaq üçün istifadə etməməyinin səbəbi yoxdur.

■ Azərbaycan Türkiyə və İsrail arasında münasibətlərin normallaşmasında rol oynayıb. Biz həmçinin Türkiyə ilə bəzi ərəb ölkələri arasında münasibətlərin normallaşmasında rol oynamışıq. Biz bunu borcumuzun bir hissəsi hesab edirik.

■ Türkiyəyə qarşı məkrli planları olanlar bilməlidirlər ki, türk ordusu tək deyil, orada həmçinin bizim ordu da var. Bizim ordu isə tək deyil, o cümlədən orada türk ordusu da var.

■ Biz Avropa İttifaqını çox mühüm tərəfdaşımız hesab edirik. Biz yeni razılaşma üzrə məsləhətləşmələrin son mərhələsindəyik.

■ Biz heç bir ölkə ilə, heç bir beynəlxalq qurumla Qarabağdan danışmaq fikrində deyilik.

■ Fransa Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh danışıqlarında iştirak edə bilməz. Onları bu formatdan kənarlaşdırın biz yox, özləri oldu.

■ Dekabrın 7-də Brüssel görüşü baş tutmayacaq. Mən Ermənistanın baş nazirinin bu qərarını sülh prosesini pozmaq cəhdi hesab edirəm.

■ Bizim ərazilərimiz 30 il işğal altında olub. İran rəsmilərindən Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qırmızı xətt olduğunu eşidən oldumu? Xeyr.

■ İndi İranla Azərbaycan arasında baş verənlər bizim tərəfimizdən yaranmayıb. Biz yalnız cavab veririk və istər sözlə olsun, istərsə də əməllə hər cür anti-Azərbaycan addımına cavab verəcəyik.

■ Biz də onlardan qorxmadığımızı nümayiş etdirmək üçün İran sərhədində hərbi təlimlər təşkil etmişdik. Biz onlara deyirik ki, onlardan qorxmuruq.

■ Biz öz həyat tərzimizi, Azərbaycanın və azərbaycanlıların, o cümlədən İranda yaşayan azərbaycanlıların dünyəvi inkişafını təmin etmək üçün hər şeyi edəcəyik. Onlar bizim millətin bir parçasıdır.

■ İranda erməni məktəbləri var, ancaq Azərbaycan məktəbləri yoxdur. Bu necə ola bilər?

■ Biz bütün qonşularımızla sülh və dostluq münasibətləri istəyirik.

■ Biz həmişə öz ləyaqətimizi, müstəqilliyimizi, həyat tərzimizi müdafiə edəcəyik və heç bir xarici aktora öz standartlarını və iradəsini hökumətimizə və xalqımıza tətbiq etməyə imkan verməyəcəyik.

Azərbaycan Orta Dəhliz layihəsini reallaşdırmaq üçün əlindən gələni edəcək

İlham Əliyev Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı müzakirələrin Ermənistanla deyil, Rusiya ilə aparıldığını bəyan etdi

Əvvəlki 2-ci sahə.

Yeri gəlmişkən, Rusiya rəsmiləri ilə son təmasların zamanı biz Zəngəzur dəhlizini müzakirə etdik. Düşünürəm ki, Ermənistan bu layihəni öngəlmək iqtidarında olacaq. İrana gəlincə, yenə də düşünürəm ki, bu, belə olacaq. Çünki İran özü regional kommunikasiya layihələrində maraqlı olmalıdır, ona görə ki, bu layihələr heç kimə qarşı deyil, hamının xeyrinədir. Beləliklə, əgər biz bütün iştirakçılarla söhməni əməkdaşlıq və qarşılıqlı faydalı yanaşma platforması qurmağa nail olacaq, bu, işə yarayacaq. Əgər olmasa, ola bilsin ki, bu, qismən işləyəcək. Beləliklə, bu, əlbəttə ki, bizim tərəflərlə qarşılıqlı əlaqələrimizdən asılı olacaq. Lakin yenə də Azərbaycan bu layihənin coğrafi mərkəzi olaraq artıq qeyd etdiyim kimi, tam infrastruktur malik ölkə və müxtəlif beynəlxalq iştirakçılarla yaxşı əlaqələri olan ölkə olaraq bu məsuliyyəti başa düşür. Biz bu layihəni irəli aparmaq üçün əlimizdən gələni edəcəyik.

Avropa Parlamentinin sabiq üzvü və Avropa Parlamentinin Azərbaycanla əlaqələr üzrə nümayəndə heyətinin sədri **Soccad KƏRİM:**

- *Cənab Prezident, çox sağ olun. İcazə verin, bizi vaxt ayırdığınızna görə bir daha təşəkkür edim. Mübahisə, bu dialoq Azərbaycanla əlaqərlə məşğul olan hamı üçün olduqca faydalıdır. İcazə verin, ilk növbədə, Sizi Tal-Əvivdə səfirlik yaratmaq qərarı münasibətilə təbrik edim. Qəbul etdiyiniz qərarı dəstəkləyən ölkənin, Böyük Britaniyanın Müəvəzəkar Partiyasının üzvü olaraq bunu alqışlayıram. Cənab Prezident, torpaqlar azad edildəndən sonra proseslər, eynilə Sizin dediyiniz kimi gedir, görünür ki, təkcə Azərbaycan üçün deyil, bütün Cənubi Qafqaz üçün belə gedəcək. Mənim daha çox məlumat əldə etmək istədiyim məsələ rəqəmsal kommunikasiya idi, bunun Sizin ümumi planlarınızda necə əks olunması ilə bağlıdır, təkcə Azərbaycan, azad edilmiş ərazilər üçün deyil, həm də Cənubi Qafqaz üçün. Biz global səviyyədə məlumatların qorunması sahəsində 3 əsas fərqli vərəsiyə görürük - ABŞ modeli, Avropa modeli və Çin modeli. Siz məlumatların qorunmasında Azərbaycanın yerini necə görürsünüz? Təşəkkür edirik.*

Prezident İlham ƏLİYEV: Təşəkkür edirik. İsraildə səfirlik, ələcdə Fələstində təmsilçilik ofisi açmaq qərarı bizim milli maraqlarımıza əsasən verilmis bir qərardır. İsrail və Fələstinlə uzunmüddətli əməkdaşlığı əks etdirir. Əminəm ki, həmin qərar sülh işinə xidmət edəcək və bu, faktiki olaraq uzunmüddətli, mehriban əməkdaşlığın rəsmiləşdirilməsidir. Bu qərarı dəstəkləyən böyük təşəkkür edirik, çünki aydın başa düşülmüş kimi, bu, regionda heç də bütün ölkələri sevindirir. Amma bizim məqsədimiz müəyyən stereotipləri olanları xoşbəxt etməkdir deyil. Məqsədimiz xalqımızı xoşbəxt etmək, Azərbaycan üçün doğru olanı etməkdir və biz bunu edirik.

Rəqəmsal kommunikasiya məsələsinə gəlincə, bəli, biz müasir dünyanın trendlərini başa düşürük. Yeri gəlmişkən, biz keçmiş Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyimizin adı dəyişdirib Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi qoymağı qərarə alanda, bu, reallığı əks etdirirdi. Çünki indi bu, inkişaf və təhlükəsizliyin ən mühüm elementlərindən biridir. Bizim hansı modeli seçdiyimizi demək ola bilsin ki, mənim üçün çətin olar. Düşünürəm ki, ekspertlər və mütəxəssislər mənə bununla bağlı məsləhətlərini verəcəklər, çünki mən bu sahə üzrə mütəxəssis deyiləm. Lakin biz yenə də qabaqcıl təcrübəyə, qabaqcıl texnologiyaya və ən yaxşı qorunmaya əsaslanaraq seçim edəcəyik. Biz kibertəhlükəsizliklə məşğul olmalıyıq, çünki görünür ki, gələcəkdə daha çox ölkə, hətta bizdən çox müasir texnologiyalara malik ölkələr kiber hücumlara qarşı həssaslaşır. Ona görə də, sözsüz ki, biz bu məsələ ilə ciddi şəkildə məşğul olacağıq.

Azad edilmiş ərazilərlə bağlı sizin fikirlərinizə gəldikdə isə, demək istərdim ki, biz azad edilmiş ərazilərdən son texnologiyalardan istifadə edirik. İki il əvvəl, müharibə bitəndən dərhal sonra mən "Qarabağı yenidən quracağıq və yenidən qururuq. Ağalda ilk köndartır məskunlaşdırılıb. Oraya gedən hər kəs Qarabağı yenidən qurulması modelinin necə olacağını görə bilər. Çünki bu, təkcə 30 il ərzində erməni işğalından əziyyət çəkmiş, layiqli həyat yaşamağa, tam qorunmağa layiq keçmiş məcburi köçkünlər qarşısında bizim mənəvi borcumuzun bir növ nümayişi olmalıdır, həmçinin biz Qarabağın və Zəngəzurun yenidən qurulmasını bütün ölkə üçün nümunə hesab edirik. Ona görə də, bəlkə də artıq indi davamlı olaraq texnologiyaya, ələcdə də inibitə idarəçiliyə keçəcəyik. Çünki azad edilmiş ərazilərdə bizim ölkənin digər yerlərindən fərqli inzibati strukturlarımız var. Prezidentin xüsusi nümayəndəsi institutu üç ərazidə artıq qurulub və səmərəliliyi sübut olunub. Beləliklə, biz texnologiyaya inkişaf modelini sınaqdan keçirməklə yanaşı, həm də idarəçilik modelini sınaqdan keçiririk. Ona görə də biz rəqəmsal inkişafa çox diqqətlə və əzmlə yanaşacağıq, xalqımıza uyğun olan ən yaxşı seçimi edəcəyik.

Misirin Əl-Hevar Siyasi və Media Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru **Ahmed TAHER:**

- *Zatı-ətiləri, bu görüşdə iştirak etdiyinizə görə çox sağ olun. Siz Əlcəzairdə Ərəb Liqası Dövlətlərinin görüşünə qatıldınız. Biz Sizin çıxışınızı çox əzmlə dinlədik. Siz Azərbaycan ilə ərəb ölkələri arasında münasibətlərin dərin olduğunu qeyd etdiniz. Sualım belədir: Azərbaycan ilə ərəb ölkələri, xüsusən də Misir arasında əlaqələrin gələcəyini, ümumiyyətlə, necə görürsünüz? Təşəkkür edirik.*

Prezident İlham ƏLİYEV: Ərəb Liqası Sammitində iştirak etməyə dəvət olunmağın mənim üçün böyük şərəf oldu. Mən bunu dostluq və hörmət nümunəsi kimi qəbul edirik. Bu ilin əvvəlində mən Ərəb Liqasının Baş katibi cənab Əbul Qeyti qəbul etdim və biz gələcək əməkdaşlığımızı müzakirə etdik. Hazırda biz, həmçinin müzakirə aparırıq və ola bilsin ki, Ərəb Liqası nümayəndəliyinin Bakıda açılması ideyasını həyata keçirək. Biz bütün lazımı şəraiti yaratmağa çalışırıq. Əgər sizin gələcəkdə dəstək verməyə hazırız, çünki bu, əməkdaşlığımızın mahiyyətini əks etdirəcək.

Biz Ərəb Liqasının üzv dövlətlərinə Qoşulma Hərəkatı və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində Azərbaycan verdiyi davamlı dəstəyə görə minnətdarıq. İşğal dövründə işğaldan azad edilən zamanı bizi dəstəkləyən və Ermənistanın işğalçı siyasətini pisləyən bir sıra qətnamələr qəbul edilmişdir. Beləliklə, biz bunu həmin dəstəyin bariz nümunəsi kimi görürük. Biz, həmçinin İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlər arasında həmrəyliyin gücləndirilməsi üzərində fəal surətdə çalışırıq. Biz burada bir sıra beynəlxalq tədbirləri təşkil etmişik. Pandemiya vaxtı biz 80-dən çox ölkəyə, o cümlədən Ərəb Liqası, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı ölkələrinə maliyyəyə yardım və humanitar dəstək göstərmişik.

Bilirik ki, potensial böyükdür. Lakin biz iqtisadi əməkdaşlığın əsas sahələrini müəyyən etməliyik. Çünki siyasi əlaqələrdə gəldikdə, hər bir şey aydındır. Biz dostuq. Mənim Zirvə Görüşündə iştirakım bunu bir daha əks etdirir. Lakin ticari və iqtisadi sahələrdə fəaliyyətimiz, əlbəttə ki, bizi qane edə bilməz.

Misirli münasibətlərə gəldikdə, bunun yaxşı tarixi var. Azərbaycanın müstəqilliyinin ilk illərindən biz siyasət, iqtisadiyyat, ticarət və turizm kimi müxtəlif sahələrdə fəal şəkildə əlaqə saxlayırıq. Mən Misirdə rəsmi səfərdə olmuşam. Həmçinin Misir Prezidenti bir neçə il əvvəl Azərbaycanda rəsmi səfərdə olub. Bir sözlə, əməkdaşlığımızın bu formatı da var. Fikrimcə, həmin iş birliyinin potensialı həqiqətən çox böyükdür. Sağ olun.

Şotlandiyadan olan enerji təhlükəsizliyi üzrə ekspert Con ROBERTS:

- *Mənim sualım Mətyu Brayzənin verdiyi sualın davamıdır. "Azəri-Çırağ-Günəşli" dərin dəniz qaz yataqlarının işlənilməsi və "Şahdəniz" də hasilatın artırılması ilə bağlı BP ilə danışıqlarınız nə dərəcədə irəliləyib? Mən bəlkə də, artıq tamah göstərərək, Sizi bir sual da verim: Sizi gəcə yatamağa qoyunmazdınız?*

Prezident İlham ƏLİYEV: Mən gecə rahat yatıram və oyaq qalmıram. Yox, həqiqətən belədir. Elədir ki, var. Gecə oyanmaq üçün mənə səbəb yoxdur. Xüsusən də indi, belə bir dinc şəraitdə. Çünki Azərbaycan iki ildən çoxdur ki, o işğalın ağırlığını öz üzərindən atıb. Eskalasiya riski yoxdur, çünki ola bilsin, siz eşitmisiniz ki, işğal zamanı Ermənistanın yüksək rütbəli rəsmiləri bizi "yeni ərazilər üzərində yeni müharibə" ilə hədələyirdilər. Bu, hazırda cənab Paşinyanın həbs etdiyi Ermənistanın keçmiş müdafiə nazirinin kəlamıdır. Lakin həmin sözlər Azərbaycana açıq təhdid idi. Başqa çox yoxxosna şərhlər də səsləndirildi ki, əgər müharibə başlasa, erməni tankları Bakının küçələrində olacaqlar. Əslində, bu loğva şərhlər reallığa çevrildi. Erməni tankları Bakını küçələrində gəlib çıxa bildi, amma hərbi parad üçün gətirildilər. İndi isə onlar Hərbi Qənimətlər Parkındadır.

Beləliklə, bu cür məhəşəm Qələbədən sonra, gecəni yatmaq üçün istifadə etməyinin səbəbi yoxdur. BP ilə planlarımız gəldikdə, əlbəttə ki, biz əməkdaşlığımızı davam etdiririk. BP Azərbaycanda strateji sərmayədar və bildiyiniz kimi, "Azəri-Çırağ-Günəşli"nin və "Şahdəniz" in əməliyyatçısıdır. Şirkətin öz fəaliyyətini genişləndirmək planları var. "Azəri-Çırağ-Günəşli" dərin dəniz qaz yatağının işlənilməsi layihələri hazırda heç zaman olmadıq qədər daha da zəruridir. Bilirəm ki, BP ilə SOCAR arasında həmin layihə üzərində danışıqlar çox uğurla gedir. Əvvəlki dövrlərdə SOCAR-ın rəhbərliyi ilə Azərbaycan hökumətinin rəsmiləri arasında qeyri-münasib ünsiyyət səbəbindən müəyyən yubandımlar olub. Hazırda isə hər şey aydındır. Bazarda qaza ehtiyac var. Nəhəng potensialdan istifadə etmək vaxtı yetişib, çünki "Azəri-Çırağ-Günəşli" dərin dəniz qaz yatağında hasil ediləcək qaz ayrıca böyük qaz yatağını nəzərdə tutur. Siz, həmçinin enerji şirkətlərinin "yaşıl enerji"yə keçidə iştirakı barədə bilirsiniz. BP, həmçinin bu prosese rəhbərlik edir. Onların azad olunmuş Cəbrayılda günəş enerjisi stansiyasına yatırım etmək qərarı yüksək dəyərləndirilir. Bu, onların növbəti Azərbaycanca bərpaulunan enerji mənbələrini maraqlandıran aparıcı beynəlxalq şirkətlərin öndə gətirdiyini göstərir, o cümlədən azad olunan ərazilərdə inkişafı üçün xüsusi mənə daşıyır. Buna görə biz çox minnətdarıq ki, 230 meqavatt gücünə enerji stansiyası azad edilmiş ərazilərdə birinci olacaq.

Bizim Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun potensialı ilə bağlı artıq ilk dəniz qaz yataqları aparılıb. Beləliklə, günəş və külək enerjisinin minimal potensialı 9200 meqavatt təşkil edir. Hidroenerji potensialı isə minimal olaraq 600 meqavattır. Yeri gəlmişkən, azad edilmiş ərazilərdə 30-dən artıq orta və kiçik həcmli su elektrik stansiyaları tikilməlidir. Onların 5-i artıq istismara verilib. Bu, həqiqətən böyük potensialdır. Əvvəlcə söylədiyim kimi, biz bərpaulunan enerji mənbələrindən da-

ha çox enerji istehsal etsək, daha çox qazı beynəlxalq bazarlara yönəldə bilərik. Bu halda hər tərəf uduşlu vəziyyətdədir. Əminəm, digər əsas enerji şirkətləri də diqqətinizi Xəzər dənizinin potensialına yönəldəcəklər, çünki belə qənaətdə gəlmişik ki, Şimal dənizindən sonra Xəzər külək enerjisi potensialına görə ikincidir. Əlbəttə, enerji şirkətləri BP kimi addım atacaqlar və nəhəng külək potensialına malik Kolbəcərə, Laçına və bəlkə də Gökəməzin ən günəşli yeri olan Cəbrayıl nəzər salacaqlar.

Türkiyənin Yaxın Şərqi Araşdırmaları Mərkəzinin (ORSAM) direktoru **Ahmet UYSAL:**

- *Sağ olun, cənab Prezident. Özümlə sizin qeyd etdiyiniz, Azərbaycan tam aydın şəkildə enerji, təhlükəsizlik sahəsində, ələcdə də Türkdil Dövlətlər Təşkilatında diplomatik fəaliyyət aparır. Azərbaycanın Afrika, üçüncü dünya ölkələri, o cümlədən Şərqi Asiya ilə fəallığı barədə nə söyləyə bilərsiniz? Sağ olun. Həmçinin Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri barədə bir neçə söz deyərək, Sizi Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz haqqında sualınıza cavab verməyə çalışacağam. Prioritet sahələr hansılardır? Siz Avropa İttifaqının, xüsusən də Şərqi Mişelin Ermənistanla münasibətlərdə vasitəçilik rolunu necə görürsünüz? İkinci sualım da Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz haqqında sualınıza cavab verməyə çalışacağam. Prioritet sahələr hansılardır? Siz Avropa İttifaqının, xüsusən də Şərqi Mişelin Ermənistanla münasibətlərdə vasitəçilik rolunu necə görürsünüz? İkinci sualım da Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz haqqında sualınıza cavab verməyə çalışacağam.*

Prezident İlham ƏLİYEV: Mən Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri haqqında danışımağa başlayam, biz onda gərək bir neçə gün burada olaq. Baxışlarımız tamamilə aydındır. Biz qardaş və dostuq. Biz müttəfiq. Ötən il Şuşada biz artıq olduq. Nəticələri rəsmiləşdirdik. Biz rəsmi olaraq Müttəfiqlik Bəyannaməsinə imza ataraq müttəfiqlik qeyri-aydındır. Nəhayət, Siz Şərqi Tərəfdaşlığının gələcəyini necə görürsünüz? Onun bir gələcəyi var, yoxsa artıq ölü bir qurumdur?

Prezident İlham ƏLİYEV: Bir çox önəmli sual verdiniz. Mən çalışacağam ki, hamısına cavab verim. Birincisi, bizim Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz. Bu, bizim xarici siyasətimizin prioritetlərindən biridir və mən dəfələrlə bu haqda çıxışlarımada bəhs etmişəm. Biz Avropa İttifaqını çox mühüm tərəfdaşımız hesab edirik. Biz yeni razılaşma üzrə məsləhətləşmələri son mərhələsindəyik. Razılaşma demək olar ki, 90 faiz hazırdır, orada bir neçə həll olunmamış məsələ qalıb. Lakin, düşünürəm ki, qarşılıqlı xüsusiyyət nümayiş etdirəcək və bu, regional sabitliyin mühüm meydanıdır. Çünki Türkiyə ilə Azərbaycan arasında iş birliyi və onların birgə fəaliyyəti bölgədə sabitliyin möhkəmləndirilməsinə yönəldir. Bu meyar hamı tərəfindən nəzərə alınmalıdır. Çünki iki ölkə olaraq biz öz potensialımızı birləşdiririk və bir yerdə daha güclü oluruq, növbəti ayrılıqda. Bu, aydındır. Türkiyənin potensialı da artır. Azərbaycanın potensialı da artır. Növbəti iqtisadi və sənaye, o cümlədən hərbi gücü artır. Bu gün dünya görünür ki, hər ölkə üçün bir növbəli meyardır. Əgər sizin güclü siyasətçi qüvvələriniz olmasa, siz ola bilsiniz əgər güclü əziyyət çəkəcəksiniz.

Beləliklə, müdafiə infrastrukturuna sərmayələrdə, ümumi təşəbbüslər, birgə hərbi təlimlər göz qabağındadır. Bizim Türkiyə ilə dövrü əsaslarla bir il ərzində 10-dan artıq birgə hərbi təlimlərimiz olub. Onlar həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda təşkil olunub. Bu, regional sabitliyin və təhlükəsizliyimizin mühüm meydanıdır. Azərbaycanca və Türkiyəyə qarşı məkrli planlar olanlar bilməlidirlər ki, türk ordusu təhdid deyil, orada, həmçinin bizim ordu da var. Bizim ordu isə tək deyil, o cümlədən orada türk ordusu da var. Sərhəddimizdə təxribatçı planlaşdırılanlar, bizi qorxutmağa çalışanlar bu planlarını yaddan çıxarmalıdır.

Afrika ölkələrinə gəldikdə, biz hazırda Afrika qitəsinin ölkələri ilə daha fəal işləyirik. İsraildə səfirlik və Fələstində nümayəndəlik açmaq qərarı Albaniyada və Afrika ölkəsi Keniyada səfirliyin açılması qərarı ilə birgə qəbul olunub. Bizim Afrika İttifaqı Təşkilatında səfirimiz var. O, eyni zamanda, Efiopiya səfiridir. 2019-cu ildə Qoşulma Hərəkatında sədrliyə başladığımız dövrdən etibarən qarşılıqlı fəaliyyətimiz daha dinamikdir. Azərbaycanda keçirilən Zirvə Görüşündə bildirmişəm ki, biz üzv dövlətlərin milli maraqlarını, ədalətli və beynəlxalq hüquq müdafiə edəcəyik. Sədrliyimiz 2023-cü ilə qədər uzadılması barədə

120 ölkənin yekdil qərarı bu ölkələrin, o cümlədən Afrika dövlətlərinin bəzi verdiyi dəstəyin və bəslədiyi hörmətin əlamətidir.

Qeyd etdiyim kimi, pandemiya vaxtı biz 80-dən artıq ölkəyə yardım göstərdik. Onların əksəriyyəti Afrika qitəsinin ölkələridir. Eyni zamanda, biz Afrika ölkələri üçün əlavə olaraq Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatına 10 milyon ABŞ dolları həcmində yardım etdik. Fikrimcə, onlar da anlayırlar ki, Azərbaycan onların dostudur. Qoşulma Hərəkatında bizə dəstəyin verilməsi faktı və yeri gəlmişkən, gələni ilin yazında Azərbaycanca növbəti Zirvə Görüşünü keçirməyi planlarımızın bünun böyük potensialını göstərir.

Avropa Siyasət Mərkəzinin baş analitiki Amanda POL:

- *Sabahınız xeyir, cənab Prezident. Mən Sizin Avropa İttifaqı ilə münasibətlərinizdə bir qədər bəhs etməyinizi xahiş edəcəyəm. Prioritet sahələr hansılardır? Siz Avropa İttifaqının, xüsusən də Şərqi Mişelin Ermənistanla münasibətlərdə vasitəçilik rolunu necə görürsünüz? İkinci sualım da Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz haqqında sualınıza cavab verməyə çalışacağam. Prioritet sahələr hansılardır? Siz Avropa İttifaqının, xüsusən də Şərqi Mişelin Ermənistanla münasibətlərdə vasitəçilik rolunu necə görürsünüz? İkinci sualım da Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz haqqında sualınıza cavab verməyə çalışacağam.*

Prezident İlham ƏLİYEV: Bir çox önəmli sual verdiniz. Mən çalışacağam ki, hamısına cavab verim. Birincisi, bizim Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz. Bu, bizim xarici siyasətimizin prioritetlərindən biridir və mən dəfələrlə bu haqda çıxışlarımada bəhs etmişəm. Biz Avropa İttifaqını çox mühüm tərəfdaşımız hesab edirik. Biz yeni razılaşma üzrə məsləhətləşmələri son mərhələsindəyik. Razılaşma demək olar ki, 90 faiz hazırdır, orada bir neçə həll olunmamış məsələ qalıb. Lakin, düşünürəm ki, qarşılıqlı xüsusiyyət nümayiş etdirəcək və bu, regional sabitliyin mühüm meydanıdır. Çünki Türkiyə ilə Azərbaycan arasında iş birliyi və onların birgə fəaliyyəti bölgədə sabitliyin möhkəmləndirilməsinə yönəldir. Bu meyar hamı tərəfindən nəzərə alınmalıdır. Çünki iki ölkə olaraq biz öz potensialımızı birləşdiririk və bir yerdə daha güclü oluruq, növbəti ayrılıqda. Bu, aydındır. Türkiyənin potensialı da artır. Azərbaycanın potensialı da artır. Növbəti iqtisadi və sənaye, o cümlədən hərbi gücü artır. Bu gün dünya görünür ki, hər ölkə üçün bir növbəli meyardır. Əgər sizin güclü siyasətçi qüvvələriniz olmasa, siz ola bilsiniz əgər güclü əziyyət çəkəcəksiniz.

Beləliklə, müdafiə infrastrukturuna sərmayələrdə, ümumi təşəbbüslər, birgə hərbi təlimlər göz qabağındadır. Bizim Türkiyə ilə dövrü əsaslarla bir il ərzində 10-dan artıq birgə hərbi təlimlərimiz olub. Onlar həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda təşkil olunub. Bu, regional sabitliyin və təhlükəsizliyimizin mühüm meydanıdır. Azərbaycanca və Türkiyəyə qarşı məkrli planlar olanlar bilməlidirlər ki, türk ordusu təhdid deyil, orada, həmçinin bizim ordu da var. Bizim ordu isə tək deyil, o cümlədən orada türk ordusu da var. Sərhəddimizdə təxribatçı planlaşdırılanlar, bizi qorxutmağa çalışanlar bu planlarını yaddan çıxarmalıdır.

Afrika ölkələrinə gəldikdə, biz hazırda Afrika qitəsinin ölkələri ilə daha fəal işləyirik. İsraildə səfirlik və Fələstində nümayəndəlik açmaq qərarı Albaniyada və Afrika ölkəsi Keniyada səfirliyin açılması qərarı ilə birgə qəbul olunub. Bizim Afrika İttifaqı Təşkilatında səfirimiz var. O, eyni zamanda, Efiopiya səfiridir. 2019-cu ildə Qoşulma Hərəkatında sədrliyə başladığımız dövrdən etibarən qarşılıqlı fəaliyyətimiz daha dinamikdir. Azərbaycanda keçirilən Zirvə Görüşündə bildirmişəm ki, biz üzv dövlətlərin milli maraqlarını, ədalətli və beynəlxalq hüquq müdafiə edəcəyik. Sədrliyimiz 2023-cü ilə qədər uzadılması barədə

120 ölkənin yekdil qərarı bu ölkələrin, o cümlədən Afrika dövlətlərinin bəzi verdiyi dəstəyin və bəslədiyi hörmətin əlamətidir. Qeyd etdiyim kimi, pandemiya vaxtı biz 80-dən artıq ölkəyə yardım göstərdik. Onların əksəriyyəti Afrika qitəsinin ölkələridir. Eyni zamanda, biz Afrika ölkələri üçün əlavə olaraq Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatına 10 milyon ABŞ dolları həcmində yardım etdik. Fikrimcə, onlar da anlayırlar ki, Azərbaycan onların dostudur. Qoşulma Hərəkatında bizə dəstəyin verilməsi faktı və yeri gəlmişkən, gələni ilin yazında Azərbaycanca növbəti Zirvə Görüşünü keçirməyi planlarımızın bünun böyük potensialını göstərir.

Avropa Siyasət Mərkəzinin baş analitiki **Amanda POL:**

- *Sabahınız xeyir, cənab Prezident. Mən Sizin Avropa İttifaqı ilə münasibətlərinizdə bir qədər bəhs etməyinizi xahiş edəcəyəm. Prioritet sahələr hansılardır? Siz Avropa İttifaqının, xüsusən də Şərqi Mişelin Ermənistanla münasibətlərdə vasitəçilik rolunu necə görürsünüz? İkinci sualım da Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz haqqında sualınıza cavab verməyə çalışacağam. Prioritet sahələr hansılardır? Siz Avropa İttifaqının, xüsusən də Şərqi Mişelin Ermənistanla münasibətlərdə vasitəçilik rolunu necə görürsünüz? İkinci sualım da Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz haqqında sualınıza cavab verməyə çalışacağam.*

Prezident İlham ƏLİYEV: Bir çox önəmli sual verdiniz. Mən çalışacağam ki, hamısına cavab verim. Birincisi, bizim Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimiz. Bu, bizim xarici siyasətimizin prioritetlərindən biridir və mən dəfələrlə bu haqda çıxışlarımada bəhs etmişəm. Biz Avropa İttifaqını çox mühüm tərəfdaşımız hesab edirik. Biz yeni razılaşma üzrə məsləhətləşmələri son mərhələsindəyik. Razılaşma demək olar ki, 90 faiz hazırdır, orada bir neçə həll olunmamış məsələ qalıb. Lakin, düşünürəm ki, qarşılıqlı xüsusiyyət nümayiş etdirəcək və bu, regional sabitliyin mühüm meydanıdır. Çünki Türkiyə ilə Azərbaycan arasında iş birliyi və onların birgə fəaliyyəti bölgədə sabitliyin möhkəmləndirilməsinə yönəldir. Bu meyar hamı tərəfindən nəzərə alınmalıdır. Çünki iki ölkə olaraq biz öz potensialımızı birləşdiririk və bir yerdə daha güclü oluruq, növbəti ayrılıqda. Bu, aydındır. Türkiyənin potensialı da artır. Azərbaycanın potensialı da artır. Növbəti iqtisadi və sənaye, o cümlədən hərbi gücü artır. Bu gün dünya görünür ki, hər ölkə üçün bir növbəli meyardır. Əgər sizin güclü siyasətçi qüvvələriniz olmasa, siz ola bilsiniz əgər güclü əziyyət çəkəcəksiniz.

Beləliklə, müdafiə infrastrukturuna sərmayələrdə, ümumi təşəbbüslər, birgə hərbi təlimlər göz qabağındadır. Bizim Türkiyə ilə dövrü əsaslarla bir il ərzində 10-dan artıq birgə hərbi təlimlərimiz olub. Onlar həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda təşkil olunub. Bu, regional sabitliyin və təhlükəsizliyimizin mühüm meydanıdır. Azərbaycanca və Türkiyəyə qarşı məkrli planlar olanlar bilməlidirlər ki, türk ordusu təhdid deyil, orada, həmçinin bizim ordu da var. Bizim ordu isə tək deyil, o cümlədən orada türk ordusu da var. Sərhəddimizdə təxribatçı planlaşdırılanlar, bizi qorxutmağa çalışanlar bu planlarını yaddan çıxarmalıdır.

Afrika ölkələrinə gəldikdə, biz hazırda Afrika qitəsinin ölkələri ilə daha fəal işləyirik. İsraildə səfirlik və Fələstində nümayəndəlik açmaq qərarı Albaniyada və Afrika ölkəsi Keniyada səfirliyin açılması qərarı ilə birgə qəbul olunub. Bizim Afrika İttifaqı Təşkilatında səfirimiz var. O, eyni zamanda, Efiopiya səfiridir. 2019-cu ildə Qoşulma Hərəkatında sədrliyə başladığımız dövrdən etibarən qarşılıqlı fəaliyyətimiz daha dinamikdir. Azərbaycanda keçirilən Zirvə Görüşündə bildirmişəm ki, biz üzv dövlətlərin milli maraqlarını, ədalətli və beynəlxalq hüquq müdafiə edəcəyik. Sədrliyimiz 2023-cü ilə qədər uzadılması barədə

qadan sonra baş verənlər səbəbindən o görüş keçirilməyəcək. Praqa görüşü oktyabrın 6-da idi. Bir həftədən az müddət sonra Prezident Makron öz müşahibəsində Azərbaycanca hücum edərək, etmədiyimiz işlərdə bizi günahlandırır. Daha sonra Fransa Senatının tamamilə qəbul edilməz və təhqir edici məlum qətnaməsi qəbul olundu. Fransa Milli Assambleyasının daha bir anti-Azərbaycan qətnaməsi qəbul etməsi də gözlənilir.

Bunun ardınca Fransanın Frankofoniya Sammitində bizə qarşı hücum cəhdi oldu. Bu, qətiyyətlə qəbul ediləndir, çünki Frankofoniya humanitar təsisatdır və heç vaxt belə məsələlərə məşğul olmayıb. Bizdə fransız-erməni tandeminin eyni zamanda, itihamlarla və təhqirlərlə dolu həmin sənədin ilkin məntəzəni vardır, ancaq bizim təkcə Qoşulma Hərəkatında deyil, - yeri gəlmişkən, bu təşkilatın üzvlərinin bəziləri Frankofoniya Sammitinin üzvləridir, - həm də Avropada dostlarımız, biz bunu əvvəldən dəstəkləmişik. Çünki biz düşünürük ki, mən deyirdim, keçmiş Minsk qrupunun döfn mərasimindən sonra hansısa platformaya ehtiyac var. Çünki bizim və Ermənistanın müəyyən razılıqlara gəlmək üçün hansısa təsisatə ehtiyacımız var. Odur ki, Prezident Mişelin təşəbbüsü vaxtında olub. Bilirsiniz ki, Brüsseldə bir neçə raund görüşlərimiz keçirildi və mən hesab edirəm ki, onların hamısı uğurlu oldu. Çünki biz görüşdən sonra bəyanat qəbul etdik və bu, faktiki olaraq həll formatını formalaşdırmağa kömək etdi. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra Ermənistanla müəyyən illəri illəri yaranıb ki, onlar bizimlə Qarabağla bağlı danışımağa davam edəcəklər. Biz əvvəldən məsələmiz ki, bu, qətiyyətlə mümkün deyil. Biz heç bir ölkə ilə, heç bir beynəlxalq qurumla Qarabağdan danışıma fikrində deyilik. Qarabağ münaqişəsi həll olunub, bu bizim ərazimizdir, hamı tərəfindən tanınır və bizim daxili işimizdir.

Beləliklə, biz bunu rəsmiləşdirəndə idik və bu, baş verdi. Praqa görüşünün kommunikasivə baxsınız, görürsünüz ki, Ermənistan iki dəfə olaraq rəsmi şəkildə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü, suverenliyini tanıdı və bu həm də Azərbaycanın Qarabağ üzərində suverenliyi deməkdir. Həmçinin Praqa bəyanatında keçmiş sovet rəpublikalarının inzibati sərhədlərini faktiki formalaşdırın 1991-ci il Almatı bəyannaməsinə istinad edilir və bu da o deməkdir ki, Qarabağ erməniləri üçün hansısa statusun olması ilə bağlı hər hansı spekulasiyadan söhbət gədməz. Beləliklə, Avropa İttifaqı formatına qayıtmaq vacib idi, çünki biz Brüsseldəki bu qarşılıqlı əlaqələr sayəsində iki yola ayrılmışa razılaşdıq. Bir Ermənistan-Azərbaycan sülh müqaviləsi üzrə danışıqlar, ikinci yol isə bizim Qarabağdakı erməni azlığı nümayəndələri ilə iki məsələnin həlli ilə bağlı danışıqlarımız - onların hüquqları və təhlükəsizliyidir. Bu, razılaşdırıldı və buna görə də demək istədiyim odur ki, bu, notisiyəyönümlü tədbir idi. Praqadakı görüşün formatı isə bir qədər fərqli idi. Çünki Fransa Prezidenti Makron bizim qrupumza qoşuldu və mən burada bu məsələni şərh etməyi dayandırdım. Bir daha deyirəm, Praqa görüşünün nəticəsi bizim üçün uğurlu idi. Ermənistan Azərbaycanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü tanıdı.

Sizə hələ açıqlanmayan və yəqin ki, açıqlanacaq bir məlumat verim. Çox güman ki, tezliklə - dekabrın 7-də Brüsseldə görüş keçiriləcəkdir. Çünki son görüşdə biz noyabr ayında görüşməyə qərar verdik. Lakin sonra - oktyabrın sonunda Prezident Putin Soçidə görüş təyin etdi. Ancaq dünən Hikmət Hacıyev mənim məlumat verdi ki, Prezident Şərqi Mişelin ofisindən onunla əlaqə saxlayıblar. Bildiriblər ki, Paşinyan görüşü bir şərtlə razılıq verir ki, Prezident Makron da orada iştirak etsin. Təbii, bu da o deməkdir ki, Pra-

ABS-in Hudson İnstitutunun Yaxın Şərqi Sülh və Təhlükəsizlik Mərkəzinin direktoru Maykl DORAN:

- *Çox sağ olun, cənab Prezident, burada olmaqdan böyük məmnunluq və şərf hissi duyuram. Sizin dünya Azərbaycanlıları və İrənlə münasibətləri soruşmaq istərdim. Siz bu yaxınlarda həm ölkə daxilində, həm də hüduqlarınızdan kənarında Azərbaycanlılarla bağlı narahatlığınız barədə çox maraqlı açıqlamalar vermişiniz. Siz Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərinin gücü ilə bağlı açıqlamalar da vermişiniz. Mən indi Türkiyə ilə Azərbaycan arasında müttəfiqliyin necə inkişaf etdiyini görürəm. Bu sərhədləriniz hüduqlarında Azərbaycanlılara böyük fayda gətirə bilər, mənim ölkəmdə də çox faydalı ola bilər. Ölkəni idarə edənlərin bunu andığına əmin deyiləm. Bu maraqlıdır. Siz ölkənizin hüduqlarından kənarında Azərbaycanlılarla münasibətlərin inkişafını necə görürsünüz? İkincisi, sülh prosesinin dayandırılması ilə bağlı indiki şərhlərinizə mən təəccübləndirdim. Amma Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı Rusiya ilə danışıqlar apardığınızı da dediniz. Siz Zəngəzur dəhlizinin Ermənistanla sülh müqaviləsi olmadan davam etməsini təsəvvür edərsinizmi və ruslar bunun müqabilində nə istəyir? Çox sağ olun.*

Azərbaycan Orta Dəhliz layihəsini reallaşdırmaq üçün əlindən gələni edəcək

İlham Əliyev Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı müzakirələrin Ermənistanla deyil, Rusiya ilə aparıldığını bəyan etdi

Əvvəlki 4-cü səh.

Çünki onlara müalicə lazımdır. Onların cəmiyyətinə psixoloji yardım lazımdır.

Mən onları təhqir etməyə çalışmıram. Mən bu postmüharibə dövründə hiss etdiklərimi və gördüklərimi deməyə çalışıram. İndi sülh haqqında, Azərbaycanla münasibətlərin normallaşması haqqında eşitdiyimiz səsli işğal vaxtında biz eşitmirdik. İşğal zamanı Ermənistanın əvvəlki prezidenti, mühərribə canisi Serj Sarkisyan gənc qruplarla görüşlərinin birində Ermənistanın dırnaqarası tarixi əraziləri ilə bağlı sual verilmişdi. O demədi ki, biz Qarabağı azad etdik və siz də Türkiyənin o hissəsini azad edəcəksiniz. Baxın, görün, nə dərəcədə qeyri-adekvat olmalısın ki, NATO-nun ikinci ordusuna malik, müstəqil xarici siyasət yürüdü və dünyada hər kəsin onun mövqeyi ilə hesablaşmalı olan ölkəyə qarşı ərazi iddiaları irəli sürsən. Hətta Finlandiya və İsveç terrorçulara stıgnaçaq verilməsi ilə bağlı Türkiyənin legitim tələbləri ilə hesablaşmalıdır. Bu kiçik, yoxsul, asılı, Rusiyadan asılı olan və ya hətta Rusiyanın qulu olan bir ölkə deyir ki, bir gün gələcək onlar Türkiyənin ərazisini işğal edəcəklər. Bu, zərərli sündür. Müharibə onlar üçün bir şansdır. Bundan qurtulmaq şansdır. Beynəlxalq ictimaiyyəti manipulyasiya etməkdən qurtulmaq şansdır, "böyük tarixi" və "böyük xalq" haqqında yurdurdu heka-yələrə qurtulmaq şansdır. Paşinyana gəldikdə, ola bilsin, mənim fikirlərim uyğunsuz olacaq. Sadəcə, sizə məlumat vermək istəyirəm, çox obyektiv və bəzələrinin dediyi kimi "no comment" şəklində. İşğal zamanı mənim cənab Paşinyanla bir neçə görüşüm olub. Mən bizim 2018-ci ilin sentyabr ayında Düşənbədə BMT ölkələrinin sammitində birinci görüşümüz haqqında bir dəfə danışmışam. Yeri gəlməyəndə, həmin gün sentyabrın 27-si idi. Düz iki il sonra həmin gün ikinci Qarabağ müharibəsi başladı. Bu görüşdən sonra, - mən təfərrüatları verməyə istəmirəm, - biz razılaşdıq ki, sərhəddə atəşkəs rejimini gücləndirəcəyik. Biz atışmaları dayandıracağıq və bu da baş verdi. Bir il ərzində bu baş verdi. Bu il on sakit idi və bu ildə demək olar ki, heç bir itkimiz olmadı. Bəs sonra nə baş verdi? O yaqın, bunun zoaflik əlaməti olduğunu düşündü və sonra bu məşhur bəyanatları səsləndi ki, "Qarabağ Ermənistanıdır", "Yeni ərazilər uğrunda yeni müharibə aparılacaq". Sonra taxribatlar oldu, iyul ayında, avqust ayında və sairə.

Onun indi dedikləri o vaxt dediklərindən fərqlidir. Mən həmişə sual edirdim ki, kimin kim olduğunu başa düşmək üçün onlara heç qətiyyət də bu müharibə lazım idi? Mən çalışırdım başa salam, çalışırdım deyən ki, biz heç vaxt bu vəziyyətlə barışmayacağıq, bizim sobrimiz tükənir, biz sizi məhv edəcəyik. Bu, mənim sitatimdir: "Müharibə başlasa, biz sizi məhv edəcəyik". Bu, cəsurluq və ya təbliğat əlaməti deyildi, bu, realıq idi. Biz nəyə qadir olduğumuzu bilirdik. Biz onların nəyə qadir olduğunu bilirdik. Hətta onlara başqa ölkələr tərəfindən hərbi dəstək göstərilsəydi, - mən fiziki hərbi dəstəyə nəzərdə tutmam, - bu, bizi dayandırmayacağıq. Bizim motivasiyamız var idi, biz belə davam etməkdənsə ölməyə hazır iddik.

İndi biz ritorika dəyişikliyinə gətirik. İndi onlar Türkiyə ilə münasibətləri normalaşdırmaq istəyirlər. Biz bunu dəstəklədiyimizi deyirik. Biz buna etiraz etmirik, əksinə, biz istəyirik ki, bu iki məsələ paralel getsin - Türkiyə-Ermənistan münasibətlərinin normalaşdırılması, Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinin normalaşdırılması. İndi onlar sülh və sair haqqında danışır. Mən bunun nə dərəcədə səmimi olduğunu, onların tam sağlamlığı üçün, bu zərərli be-

yn yuyulmasından qurtulmaq üçün onlara daha bir soyuq düşün lazımlıdır. Onlar öz təhsil paradigmasını tamamilə dəyişməlidirlər. Onlar öz ideoloji əsaslarını dəyişməlidirlər. Bu, ağırlı bir prosesdir, lakin onlar bunu etməlidirlər. Əks təqdirdə onlar tamamilə çəş-baş qalacaqlar. Onlar başa düşdülər, xüsusilə, dü-nən cənab Paşinyanın öz həmkarlarına qarşı çox qeyri-diplomatik və deyirdim ki, özünə qarşı zərərli olan demarş etdiyi Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatının üzvlərinin sammitindən sonra. O başa düşür ki, biz istəsək bir çox şeylər edə bilərik və heç kas bunun qarşısını ala bilməz. Məsələ burasındadır ki, biz bunu istəmirik. Biz sülh istəyirik. Biz istəyirik onlar başa düşsünlər ki, onlar Qarabağ erməniləri ilə bağlı heç nə dəyə bilməzlər və onların Qarabağ erməniləri ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Biz Zəngəzur dəhlizini istəyirik və biz tarixi xəritələrdə əsasında sərhədlərin delimitasiya olunmasını istəyirik. Onların istifadə etdikləri istədiyi xəritələri yox, tarixi xəritələri nəzərdə tutaram. Bu, çox bir şey deyil. Biz onların ərazisini istəmirik. Biz müharibəni istəmirik. Müharibəni istəyirik, aparadığı və heç kim bizi durdura bilməz - nə onun Qərbi Avropadakı sponsorları, nə sərhədlərinin cənubunda yerləşən qonşusu, nə də sərhədlərinin şərqində yerləşən qonşusu.

Brüssel Universitetinin Avropa Araşdırma İnstitutunun baş elmi işçisi **Koert DEBEUF**:
- Cənab Prezident, vaxt ayırdığınız və səmimiyyətinizə görə çox sağ olun. Siz ilk dəfə 16 il bundan əvvəl Belçika Parlamentində lanç vaxtı Sizin Belçikanın Baş naziri ilə görüşünüzünə sonra görüşmüşdük. O vaxt biz Sizin Kremlin psixologiyasını necə izah etməyinizə heyran olmuşuq. Sizin illər sonra baş verəcəyini proqnozlaşdırdığınız hər şey faktiki olaraq baş verdi. Yenə də indi Sizin soruşduğunuz istədim, bilirməm ki, bu, böyük bir sualdır. Sizin nöqtəyi-nəzərindən bu münasibətdə Ukraynaya nə olacaq? Qarşıda ki aylarda, bəlkə də illərdə Kremlin psixologiyasını necə olacağını nəzərdə tutaram. Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham ƏLİYEV: Düşünürəm ki, heç kim nə baş verəcəyini bilmir. Biz birbaşa bu prosesə iştirak etmirik. Məlumatı əsasən açıq mənbələrdən alırıq. Lakin başa düşdüyümüzə görə, bu müharibə ilə bağlı beynəlxalq prosesləri qotiyən proqnozlaşdırmaq mümkün deyil. Düşünürəm ki, ən mühüm sual odur ki, bu, nə vaxt bitəcək və necə bitəcək? Dünyada çox şey bundan asılı olacaq. Ona görə də bunun necə davam edəcəyini şərh etmək mənim tərəfimdən bir növ məsuliyyətsizlik olar. Bu, bir sıra amillərdən - Rusiya hökumətinin siyasətindən, Ukrayna hökumətinin siyasətindən və Ukrayna ordusunu dəstəkləyən Qərblə yanaşıdır. Beləliklə, başa düşmək lazımdır ki, müharibəyə son qoyulmalıdır. Düşünürəm ki, bu, bir nömrəli məsələdir və sözsüz ki, Azərbaycan hər zaman bütün beynəlxalq forumlarda bütün ölkələrin ərazi bütövlüyünün tərəfdarı kimi çıxış edib və biz bu mövqedə qalıraq.

Biz özümüzü ərazi bütövlüyümüzün pozulmasından əziyyət çəkmişik. Ona görə də ərazi bütövlüyü beynəlxalq hüququn başlıca prinsipi-dir. Başqa bir məsələ ondan ibarətdir ki, müxtəlif ölkələrin ərazi bütövlüyünü seçktiv yənaşma var. Sizə deyə bilərəm ki, işğal dövründə biz hər zaman müəyyən mənada, yumşaq desək, məyus olurduq ki, postsövet məkanında münasibətlərə fərqli münasibət var. Gürcüstan və Moldovada münasibət ilə bağlı, hətta Ukraynadan əvvəl, bu ölkələrin ərazi bütövlüyünə dəstək təminlə açıq şəkildə ifadə olunurdu. Azərbaycana gəlsəniz, biz heç vaxt vasitələrdən belə açıq yənaşma və ya bəyanat eşitməmişik. Onların yənaşması belə idi ki,

siz razılaşmışsınız. İctimaiyyət qarşısında yənaşma bu idi. Bizim bəzən qapalı danışıqlar zamanı aldığımız məsajlar ondan ibarət idi ki, bu, realıqdır və hər bir ölkə öz reallığını nəzərə almalıdır. Biz BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri barədə soruşanda isə heç bir cavab yox idi, ərazi bütövlüyü barədə heç bir cavab yox idi, Helsinki yekun aktı barədə heç bir cavab yox idi. Biz dedik ki, yaxşı, bu, realıqdır, onda biz bu realığı dəyişəcəyik və biz realığı dəyişdirməyə üçün özümüzlə hazırlamağa başladıq. Bu, belə baş verdi.

Vəziyyəti dəyişən beynəlxalq hüquq, BMT, Ermənistanın konstruktiv yənaşması deyil, bizim ordumuz, xalqımız və siyasi iradəmiz oldu. Beləliklə, realıqlar dəyişməlidir. Sizin bunu etmək üçün gücünüz varmı? Varsa, bunu edirsiniz, yoxdursa, güc toplayırıq. Əgər sakit həyat istəyirsinizsə, bu realıqla razılaşsınız. Bizim seçimi-miz fərqli idi. Mənə yuxusuz gecələrlə bağlı sual verildi. Bəli, işğal dövründə çox olub qəzəb hissəsinə görə, nə isə baş verəcəyi hissəsinə görə deyil, qəzəb hissəsinə görə və bəzən dünyanın bu ədalətsizliklə necə nizamlandığını anlamaya görə. Mənim ədalət inamım yalnız biz müharibədə qalib gələndən sonra yarandı. Mən yenidən ədalətə inanmağa başladım. Ona görə də yenə də bunun sonun necə olacağını bilmirəm. Bizim etdiklərimiz açıq-aşkardır. Bizim ərazi bütövlüyünün bərpası ilə bağlı vəziyyətdə necə yənaşdırdığımız da məlumdur. Ona görə də siz güclü olmalısınız. Əfsuslar olsun ki, bu, XXI əsr beynəlxalq münasibətlərinin nəticəsidir. Qətnamələri, bəyanatları, xoş sözləri unudun, onların heç bir dəyəri yoxdur. Siz, sizin xalqımız, ordunuz və sizin ədalət hissiniz.

ABŞ-nin Hərbi Dəniz Donanma Məktəbinin professoru **Brenda ŞAFER**:

- Biz qəbul etdiyinizə görə çox sağ olun. Burada olmaq gözəldir, bizə vaxt ayırdığınıza görə təşəkkür edirik. Əgər mümkündirsə, mənim 2 sualım var. Azərbaycan özünü 30 illik strateji layihələrindən tələblərini, ehtiyaclarını artıranı strategiyalar beynəlxalq neft şirkətlərindən, xarici hökumətlərdən çox qabaq görür. Buna Cənub Qaz Dəhlizi layihəsinin misal göstərə bilərik. Hətta Avropa institutları bu qaza ehtiyacın az olacağını hesab edərək, şirkətlər Yekun İnvestisiya Qərarında hər şey - maye qaz və bərpaulunan enerji təbii oluncayaq deyər ki, layihəni son meqaqaz layihəsi kimi qətləmə vermək belə, Azərbaycan gələcəyi gördü, tutumu artırılmalı, iqtidatı tutulmuş kamər-lər inşa etdi və artıq 2 ildir ki, Avropa sifariş verir. Bu həftə baş çək-mək şərafına nail olduğum daha bir infrastruktur layihəsi də Zəngilan-da idi. Kiminsə "burda hava limanına nə ehtiyac var? Niyə burada, bu məkanda gözəl evlər və müasir şəhər inşa edilir?" dediyini gördük-de. Əlbəttə, Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, haqq-ədalət üçün. Keçmiş köçkünlər öz evlərini qayıdırar. Biz hər zaman münasibətlər haqqında, qaçqınların üzəldikləri çətinliklər, ədalətsizliklər haqqında eşidirik. Ancaq qaçqınların öz yurdlarına qayıdanda buradakı kimi həyəcənli olduqlarını xatırlamıram. Hesab edirik ki, Cənub Qaz Dəhlizi, Bakı Tbilisi Ceyhan kimi burada da gələcəyi görünür bir baxış var. On il ərzində Zəngilan ətrafında daha böyük region olaraq hərən görün-sünüz? Bu hava limanından kim istifadə edəcək? İrənin şimalındakı şəhərlər və ya Türkiyənin şərqində Regionun inkişafını necə görürsünüz?

İkinci sualım. Müsəlmanların çoxluq təşkil etdiyi ölkələrdə mühüm böyük proseslərin şahidi oluruq. Deyə bilirik ki, İbrahim razılaşmasında nəzərdə tutulan hər şey - Yaxın Şərqdə əməkdaşlıq sahələri və nəqliyyat marşrutları dəyişib. Əgər İran əvvəllər müsəlman ölkə-

lərinə dəstək simvolunu təccəssüm etdirirdisə, aydındır ki, 30 illik işğal dövründə Sizin də dediyiniz kimi, bir dəfə də işğalla bağlı səsinə çıxarmayıb. Hətta "Xudafərin" və "Qız Qalası" kimi Su Elektrik stansiyaları kimi iqtisadi layihələrin icrası, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə məscidlərin bərpası və Şuşadakı məscidin qismən restavratsiyası ilə bağlı da. Açıq, İran artıq İslam hamrəyliyindən danışır. Deyə bilirik ki, Türkiyə bir çox müsəlman ölkələrinin ordu quruculuğunda iştirak edir. Sudiyyə Ərəbistanının digər OPEC ölkələrindən daha çox Rusiya ilə neft əməkdaşlığı var. İran özünü şia dövləti adlandırır, ancaq əsl müsəlman ölkəsi, əsl dini hökumət qadınları necə başından vuraraq öldürsə, onlarla bu cür davrandığı kimi davrana bilər? Biz yeni modelin formalaşmağa olduğunu görürük. Xüsusilə şia müsəlmanları artıq üzvlərini Quma yox, Nəcəfə və ya digər şəhərlərə, bəlkə də tam fərqli bir modelə, məsələn, Azərbaycandakı modelə döndərirlər. Hansı ki, dünyəvi dövlət, dünyəvi hökumət, dünyəvi təsisatlar ol-sa da, burada dinə inanən insanlar əməli İslama daha çox bağlıdır, harada ki, dini liderlər idarəçilikdə deyillər, dövlət qurumlarından ayrılırlar. Çox sağ olun.

Prezident İlham ƏLİYEV: Təşəkkür edirəm. Siz çox mühüm məsələlərə toxundunuz. Bu suallara cavab verərkən, sadəcə, demək istəyirəm ki, bizim güclü inamımız və ölkəmiz inkişafı ilə bağlı burada gördüyümüz işlər, eləcə də cəmiyyətə verdiyimiz mesajlar ondan ibarətdir ki, din dövlətdən ayrı olmalıdır. Azərbaycanda biz hamımız müsəlmanıq. Həmçinin xristianlar, yəhudilər və digər dinlərin nümayəndələri var. Lakin din siyasi həyata müdaxilə etməməlidir. Kimsə siyasi İslam barədə danışanda biz başa düşürük. Bu, Azərbaycanda adi hal deyil. Düşünürəm, bizim bu coğrafiyada müstəqil ölkə kimi üstünlüklərimizdən və nailiyyətlərimizdən biri odur ki, biz, eyni zamanda, bütün vətəndaşlarımızın dini hissələrinə bəzən hörmət etmək cəmiyyətimizin dünyəvi mahiyyətini gücləndirməyə nail olmuşuq. Məsələn, bizim indi strateji olaraq beynəlxalq neft şirkətlərindən, xarici hökumətlərdən çox qabaq görür. Buna Cənub Qaz Dəhlizi layihəsinin misal göstərə bilərik. Hətta Avropa institutları bu qaza ehtiyacın az olacağını hesab edərək, şirkətlər Yekun İnvestisiya Qərarında hər şey - maye qaz və bərpaulunan enerji təbii oluncayaq deyər ki, layihəni son meqaqaz layihəsi kimi qətləmə vermək belə, Azərbaycan gələcəyi gördü, tutumu artırılmalı, iqtidatı tutulmuş kamər-lər inşa etdi və artıq 2 ildir ki, Avropa sifariş verir. Bu həftə baş çək-mək şərafına nail olduğum daha bir infrastruktur layihəsi də Zəngilan-da idi. Kiminsə "burda hava limanına nə ehtiyac var? Niyə burada, bu məkanda gözəl evlər və müasir şəhər inşa edilir?" dediyini gördük-de. Əlbəttə, Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, haqq-ədalət üçün. Keçmiş köçkünlər öz evlərini qayıdırar. Biz hər zaman münasibətlər haqqında, qaçqınların üzəldikləri çətinliklər, ədalətsizliklər haqqında eşidirik. Ancaq qaçqınların öz yurdlarına qayıdanda buradakı kimi həyəcənli olduqlarını xatırlamıram. Hesab edirik ki, Cənub Qaz Dəhlizi, Bakı Tbilisi Ceyhan kimi burada da gələcəyi görünür bir baxış var. On il ərzində Zəngilan ətrafında daha böyük region olaraq hərən görün-sünüz? Bu hava limanından kim istifadə edəcək? İrənin şimalındakı şəhərlər və ya Türkiyənin şərqində Regionun inkişafını necə görürsünüz?

ayrı bilərik. Eyni qan, eyni etnik mənsubiyyət. Bu, bəlkə də Azərbaycanca verilən ən son sualdır. Siz bizim ölkəmizi çox yaxşı tanıyırsınız. Biz hamımız müsəlmanıq və aramızda heç bir bölgü yoxdur. Müsəlman dünyasını parçalamaq istəyənlər bütün müsəlmanlara böyük ziyan vururlar. Müsəlman dünyası birləşmiş olmalıdır. Biz nə edirik? Biz öz söyləyirik, təşəbbüslərimiz, bəyanatlarımız və siyasətimizlə buna töhfə veririk. Bu səbəbdən düşünürəm ki, bugünkü dünyada ənənəvi müttəfiqliklər genişləndirilə bilər. Məsələn, biz artıq Türkiyə-Azərbaycan əməkdaşlığı formatını müzakirə edirik. Türkiyə-Azərbaycan əməkdaşlığı formatının üstünlüklərindən biri odur ki, biz birgə fəaliyyət qurmuşuq. Məsələn, Azərbaycanın daha yaxşı əlaqələrinin və ya Türkiyənin daha yaxşı əlaqələrinin olduğu ölkələr də əlavə potensial yaradır. Bilirsəniz ki, Azərbaycan Türkiyə və İsrail arasında münasibətlərin normalaşmasında rol oynayıb. Biz, həmçinin Türkiyə ilə bəzi ərəb ölkələri arasında münasibətlərin normalaşmasında rol oynayıb. Bu, bizim üçün böyük fürsətdir. Türkiyə-Azərbaycan əməkdaşlığı formatının müzakirəsi bizim üçün böyük fürsətdir. Çünki əgər belə əlaqələrimiz varsa, biz dostlarımızın öz aralarında dost olmağını istəyirik. Bu, heçqətən də təhlükəsizliyi, sabitliyi gücləndirmək və iqtisadi faydaları artırmaq üçün əlavə imkanlar yaradır. Düşünürəm ki, indi Avrasiya regionunun daha böyük hissəsində siyasi əməkdaşlıq formatları konfiqurasiyasının müsbət mərcədə getdiyini görürük.

Yenidənqurma proseslərimizə gəlincə, sözsüz ki, ilk növbədə, gördüyümüz işləri oraya yaşamağa gələcək insanlar üçün görürük. Zəngilan hava limanı mühüm əhəmiyyətə malikdir, çünki yüklərin daşınması daha asan olacaq. Ola bilsin ki, bir gün Zəngilan hava limanının beynəlxalq uçuş əlaqələri olacaq. Niyə də olmasın? Bura Azərbaycanın ən gözəl yerlərindən biridir, çox gözəl təbiəti, təbii bulaqları, çayları, ağacları var. Biz bütün lazımi infrastrukturunu yaramada bura cənətin bir parçası olacaq. Eyni zamanda, bura Ermənistan sərhədindən uzaqda deyil. Ona görə də sirs deyil ki, bu hava limanı, həmçinin təhlükəsizlik baxımından əhəmiyyət kəsb edəcək. Azərbaycandan keçən yüklərin həcminin artdığını və Azərbaycanın yük təyyarələri parkının genişləndiyini nəzərə alsaq düşünürəm ki, bu, bizim yük təyyarələri parkını üçün təyinat məntəqələrindən olmalıdır və ola bilər. Yerləşməsi baxımından o, Avropaya yaxındır, toxunmağa haqqımız yoxdur. Sizin hər şeydən əvvəl bizim razılığımız olmadan Azərbaycanın bir hissəsi olan Şuşaya səfər etməyə belə haqqımız yoxdur. Bu, Qarabağ və Zəngəzurda 67 məsciddən 65-ni dağıtmış ermənilərlə həmrəylik nümayişidir. Onlar Ağdamda bir məscidi, - siz onu görəcəksiniz, - inək və donuzlar üçün tövlə kimi, minarəni isə Azərbaycan qoşunlarını görmək üçün müşahidə məntəqəsi kimi istifadə edirdilər. Şuşadakı məscid ermənilərin saxta tolerantlığı nümayiş etdirmək üçün guya yenidən qurulmuşdu və onlar onun fars məscidi adlandırmışdılar. Birincisi, məscidlərin milliyyəti olmur. Fars və ya başqa ad verə bilməzsəniz. Bu, bizim tariximizin bir hissəsidir və bizim heç birimiz buna unutmamışıq. Ona görə də, qeyd etdiyim kimi, din siyasi həyatdan ayrı olmalıdır, bizim modelimiz budur. Bu modelin uğurlu olduğunu sübut edilmiş. Siz salınımda təsvir etdiklərinizin heç biri Azərbaycanda yoxdur. Azərbaycanda müsəlmanların dininin hansı təriqətinə aid olmalarından asılı və siyasi sünni olmalarından asılı olmayaraq müsəlmanlar arasında tam birlik var. Bizdə məsciddə vəhətdə namaz qılınması ilə bağlı nadir təcrübə var ki, sünnilər və şiələr birlikdə ibadət edirlər. Əgər onların hamısı Azərbaycandırsa, biz onları necə

orada çox sayda işçi qüvvəsi toplanacaq. Bu, bizə işsizliyi aşağı səviyyədə saxlamağa imkan verəcək. Əlbəttə ki, Zəngilanın Ağalı kəndi Azərbaycan xalqının iradəsinin göstəricisidir. Bir çoxları düşünürdü ki, heç kim geri qayıtmayacaq. Lakin siz məktəbdə 70 uşaq görürsünüz. Bakı və ya Sumqayıtda böyümüş gənc nəslin nümayəndələri öz torpaqlarında yaşamaq üçün paytaxt şəhərdən kəndə köçüblər. Bu, onu göstərir ki, Azərbaycan xalqının iradəsinə nə işğal, nə başqa təhdidlərlə sarsıtmaq olmaz. Əminəm ki, keçmiş məcburi köçkünlərin mütləq əksəriyyəti geri qayıdacaq və proses başlayıb.

Prezident İlham ƏLİYEV: Təşəkkür edirəm. Siz artıq iki saatdır ki, bizimlə intensiv söhbət aparırsınız. Bizim hələ dörd sualımız da var.

Prezident İlham ƏLİYEV: Oldu. Gəlin, davam edək.
Hikmət HACİYEV: Təşəkkür edirəm, cənab Prezident.
Cənəvrə Geostratiya Müşahidə Təşkilatının vitse-prezidenti **QURABEV**:
- Təşəkkür edirəm. Bu suala görə minnətdaram. Əslində, Brendanın verdiyi sualdan sonra Azərbaycanda mədəniyyətlərarası və xalqlararası həmrəylik modelinə dair çox münasib sualdır. O, hazırda azad olunan ərazilərdə əhatə edir. İctimaiyyət tərəfindən qavranılması haqqında danışsaq, Cənəvrə dünya məsələlərində bir qovşaq olaraq idarəçilik və insan hüquqları dialoqu üçün münasib məkandır. Beynəlxalq əlaqələr şəhəri Cənəvrənin mərkəzində dözümlülük və mədəniyyətlərarası həmrəylik imicini yaratdıymız, Qarabağ həmrəyliyini, yəni, qonşulara və dünyaya açıq əlin uzadılmasını özündə əks etdirən bir imici, vahid imkanı və ya cəhəti təsvir etmək öhmətli olsaydı, həmin obyekti, imic və ya rənz nə ola bilərdi? Siz həmin bölgəni "cənnət guşəsi" adlandırdınız. Həmin cənnətin bir hissəsini "Millətlər" meydanında təsvir etsəydiniz, əla olardı. Çətin, lakin gözəl bir məkan.

Prezident İlham ƏLİYEV: Təşəkkür edirəm. Hesab edirik ki, Azərbaycan cəmiyyətinin üstünlüklərindən biri onun çoxmədəniyyətli və çoxmillətli olmasıdır. Bu, hər zaman belə olub. Niyə? Ola bilsin, əsas cavab onunla bağlıdır ki, hər kas dini və etnik mənsubiyətdən asılı olmayaraq, bura, Azərbaycanda özünü rahat hissədir. Fikrimizə, bu, bizim həqiqi mənada üstünlüklərimizdir. Bu, xüsusən də müstəqillik illərinə aiddir. Həmin illər asan olmamışdır. Xüsusən də müstəqilliyin ilk illərində müharibə, işğal, bir milyon qaçqın və köçkün var idi. Dövlətimiz və xalqımız həmvətənlərimiz üçün ümumi olan cəhətləri qoruyub saxladı. Lakin həmin vəziyyəti bizi daha çox zəblilə və səbi etmədi. Bu isə çox vacibdir. Bu, həmçinin cəmiyyətimizin möhkəmlənməsi üçün əhəmiyyətli idi. Azərbaycanda təşkil etdiyimiz tədbirlər, yəni, humanitar forumlar, iki ildən bir keçirdiyimiz Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu kimi beynəlxalq tədbirlər həmin məqsədlərə xidmət edirdi. Yeri gəlməşən, gələcək illərində biz pandemiyadan sonra bu tədbiri bərpə edəcəyik və Beynəlxalq Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunu keçirəcəyik. Qonaqlarımız, vaxtları olarsa, tədbirə dəvət edirik. Çünki onlar bütün dünyaya real olaraq toterantlıq ruhunu, mədəniyyətlərarası dialoqu və qarşılıqlı anlaşmanı nümayiş etdirirlər.

2008-ci ildə biz sonradan "Bakı Prosesi" adı almış prosesin təşəbbüskarı kimi çıxış etdik. Həmin vaxt tarixdə ilk dəfə olaraq biz Avropa Şurasının və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzv dövlətlərinin mədəniyyət nazirlərini bir araya gətirdik. 100-dən çox ölkə ilk dəfə olaraq topladı. BMT "Bakı Prose-

si"ni qəti şəkildə dəstəkləyir. O, mədəniyyətlərarası dialoqu üzrə ən mühüm platformalardan biridir. Mən söylədiklərimi əks etdirən bir çox tədbirlər, o cümlədən Zati-ni-müqəddəsleri Roma Papası Fransiskın Azərbaycana səfərini qeyd edə bilərik. Biz ilk müsəlman dövlətlərindən biriyik ki, o, səfər etdi. O, katolik kilsədə ibadət təşkil etdi. Sonra isə Azərbaycanın dini rəhbərləri ilə görüşmək məqsədilə məscidi ziyarət etdi. Bütün bunlar, həmçinin Azərbaycanın daxilində həmrəyliq ruhunu gücləndirir.

İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı təxminən 3 min şəhid verdik. Onların arasında Azərbaycanca qayayıacaq və siyasət bütün etnik qrupların nümayəndələri var idi. Bu, etnik mənsubiyyətdən asılı olmayaraq, Vətən torpağı uğrunda şəfər mübarizəsi idi. Biz bir "dəmir yumruq" kimi birləşdik. Fikrimizə, əgər görülmüş işləri bir sözlə və ya tədbirlə ifadə etsək, mən Şuşanın azad olunmasından sonra orada artıq iki dəfə keçirilmiş "Xarıbülbül" Musiqi Festivalını deyirdim. Birincisi ötən ilin mayında baş tutdu. Söhbət bərpə etdiyimiz ənənəvi festivaldan gedir. Ötən il həmin festivalda Azərbaycanın müxtəlif etnik qruplarını təmsil edən sənətkarlar çıxış etmişdilər. Bunun rəmzi mənası var. Somimi desəm, bu, mənim ideyam idi. Mən istədim ki, Azərbaycanın bütün etnik azlıqların qrupları və nümayəndələri orada, bütün azərbaycanlılar üçün müqəddəs məkanda, Cidirdə özünü olunsun və Qələbənin hamımızın olduğunu nümayiş etdirlərin. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı bundan fəxrənlər. Bir çox digər elementlər də ola bilər. Siz sual verirsiniz, ona görə düşündüm ki, bu, ən yaxşı təqdimat ola bilərdi.

Türkiyənin Siyasi, İqtisadi və Sosial Tədqiqatlar Fondunun baş tədqiqatçısı **Fərhad PİRİNÇİ**:
- Sağ olun, cənab Prezident. Əslində, Sizə verəcəyim sual Şuşa ilə bağlıdır. Şəhəri ziyarət etməyə işğal altında olmuş ərazilərdə bit-tün dağıntıları gördüm. Ötən il mən Gəncəyə səfər etdim və raketlərin düşdüyü yerləri, dağılmış mülti binaları gördüm. Hamı işğal, həm də müharibə zamanı insanlığa qarşı hərbi cinayətlər törədilmişdir, mədəni obyektlərə zərər dəymişdir. Məhkəməyə müraciət etməyi və ya sülh prosesində təminat almağı planlaşdırırsınız? Sağ olun.

Prezident İlham ƏLİYEV: Bəli, biz bu prosesə başlamışıq. İkinci Qarabağ müharibəsindən əvvəl və sonra tam aydın olan hərbi cinayətlərə gəldikdə, burada bizə yaramıyacaq beynəlxalq hüquq firmasını kömək etməmiş. O vaxt ermənilər dinc şəhərləri, o cümlədən Gəncəni atəşə tuturdular. Münasibətin getdiyini yerdən xeyli uzaqda yerləşən ondan çox şəhər ballistik raketlərlə atəşə tutuldu. "SKAD", "Elbrus" və hətta "İsgəndər" raketlərinin istifadə etdilər. Özü də "İsgəndər-M" raketləri onlarda heç cür ola bilməzdi. Bu, yalnız Rusiyanın silahı qüvvələri tərəfindən istifadə edilən raketdir. "İsgəndər-E" adlı raket də var. Yəni, o, ixrac üçün nəzərdə tutulur. Lakin Şuşada aşkar etdiyimiz və hazırda Bakının Hərbi Qənimətlər Parkında nümayiş etdirilən raket "İsgəndər-M"dir. Bu, beynəlxalq hüququn kobud şəkildə pozulmasıdır və hərbi cinayətdir.

Biz hüquqi prosedurlara başladıq. Başqa qeyri-qanuni fəaliyyət də olmuşdur, yəni, qeyri-qanuni məskunlaşma. Bu, həmçinin Cənəvrə konvensiyalarına uyğun olaraq hərbi cinayət hesab edilə bilər. Çünki məkanların tarixi irsinin dəyişdirilməsi və təbii sənədlərin qanunsuz istismarı halları var. Xüsusən də Zəngilanda və təkə orada deyil, digər yerlərdə həmin əməliyyatlarla, o cümlədən qızıl hasilatına qoşulmuş bir sıra Avropa şirkətləri olmuşdur. Söhbət təkə qızıldan getmir. Bütün bu hallar üzrə proses artıq gedir. Bilirsiniz ki, həmin proses sürətli deyil, vaxt aparır olur.

Azərbaycan Orta Dəhliz layihəsini reallaşdırmaq üçün əlindən gələni edəcək

İlham Əliyev Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı müzakirələrin Ermənistanla deyil, Rusiya ilə aparıldığını bəyan etdi

Əvvəlki 5-ci sahə.

Biz uğur qazanmaq üçün hər şeyi lazımı qaydada həyata keçiririk.

Əlbəttə, eger beynəlxalq hüquqi təsisatların qərarları siyasiləşdirilməyə, həmin qurumlar müəyyən erməni və avropalı havadarların hər hansı təzyiqinə məruz qalması, biz böyük şans var. Həmçinin dağıdılmış bütün şəhər və kəndlərdə rəsmiləşdirilməsinə tələb olunan monitorinq aparılıb. Biz hər binanın pasportunu hazırlamışıq. Ermənilərin törədikləri artıq göz qabağındadır və sonadlaşdırılıb. Bütün bunlardan hüquqi prosedurlarda tərəfimizdən istifadə ediləcəkdir. Biz onların nə qədər çəkişməsinə bilmirik. Biz bunları əsasən ictimaiyyətdə təqdim etmədən edirik. Söhbət hazırda aparılan təfərrüatlı işlərdən gedir. Əminəm ki, eger ədalət zərər çalsın, biz təvazükarlıq işğal zamanı törətdiklərinə görə cəzalandıracağıq.

Strateji və Beynəlxalq Araşdırmalar üzrə Gürcüstan Fondunun prezidenti **Ekaterine METREVELİ**:

- Cənab Prezident, vaxt ayırdığınıza və bizimlə fikirlərinizi bölüşdüyünüza görə təşəkkür edirəm. Gürcüstan, ilk növbədə, mən bu yaxınlarda Gürcüstanı səfər etdiyinizə görə minnətdaram. Ekspertlər Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında əməkdaşlığı yüksək dəyərləndirirlər. Biz özümü təbii müttəfiq hesab edirik. Bunun əsaslarını Azərbaycanın və Gürcüstanın mərhum prezidentləri qoyublar. Biz bu əməkdaşlığın daha da inkişafını səmimiyyətlə arzulayırıq. Mən, həmçinin arazilərimizin işğalı səbəbindən Gürcüstanın 3+3 formatında iştirak etməməsinin Azərbaycan tərəfindən anlaşılmasını da yüksək dəyərləndirirəm. Rusiyanın Ukraynaya müdaxiləsi, İrənin əcəb davranışının səbəbləri həmin formata əngəl kimi götürülə bilər. Yəni, bu, təkcə Gürcüstanla bağlı deyil. Bununla belə, mən Sizin diqqətinizi Praga "Avropa siyasi birliyi" Zirvə Toplantısı zamanı ərəli sürdüyünüz çox mühüm təşəbbüsü - regionda sülhün və təhlükəsizliyin

təmin edilməsi üçün Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstan arasında əməkdaşlıq platformasının zəruriliyinin müzakirəsinə yönəlmək istərdim. Anlayıram ki, dekabrın 7-si üçün nəzərdə tutulan görüşə Ermənistanın şərt qoyması hadisəsindən sonra bu cür vasitə hələ ki, uzaq görünür. Yəni, bu cür əməkdaşlıq formatı ilə bağlı Sizin fikirlərinizi və mövqeyinizi bilmək mənim üçün maraqlı olardı. Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham ƏLİYEV: Sağ olun. Gürcüstanla münasibətlərimiz bizim üçün və gürcü dostlarımız üçün strateji əhəmiyyət kəsb edir. Mənim Gürcüstan səfərim, həmçinin əlaqələrimizin və bütün hallarda birgə olmağımızın zəruriliyinin təzahürü idi. Həmzəlik, qarşılıqlı dəstək və əlbəttə, enerji nəqli layihələri və Gürcüstanın Baş naziri ilə müzakirə etdiyim bəzi ideyalar var. Enerji və dəşimləyici layihələrin sahəsində yeni imkanlar nəzərə alaraq, çox yaxşı nəticələr var. Biz hazırda çox fəal işləyirik. Bəlkə də o qədər də açıq olmasa, lakin fəal çalışırıq ki, karbohidrogenlərin və yüklərin yeni həcmli üçün hazır olaq.

Eyni zamanda, Siz də düzgün qeyd etdiyiniz kimi, hətta əməkdaşlıq olmasa belə, Azərbaycan da heç olmasa üç Cənubi Qafqaz ölkəsi arasında məsləhətləşmələr formatı ideyasına dəstək vermişdir. Hesab edirik ki, bu təbiidir, çünki biz eyni bölgədə yerləşirik.

Gürcüstan bizim strateji tərəfdaşımızdır. Eyni zamanda, Gürcüstan və Ermənistan arasında münasibətlər də yaxşıdır. Ona görə mən bunun təbii olduğunu düşünürəm. Amma əfsuslar olsun ki, Ermənistan tərəfi buna çox müqavimət göstərir. Biz bunun səbəbini başa düşə bilmirik, lakin güman edə bilərik ki, onlar yəqin bəzi sponzorların məyus etmə istəmlər. Lakin istənilən halda, Ermənistan Gürcüstan, Azərbaycan və Ermənistan xarici işləri nazirlərinin görüşünün Gürcüstanda keçiriləcəyinə razı olduqda, biz kiçik fürsəti əlimizə keçirə bilərik. Yəni, bizə o bəzi gürcü ev sahiblərinə onların qorubə davranışını başa düşmək çətin

idi. Onlar deyirdilər ki, görüşlər ancaq ikitərəfli olmalıdır. Gürcüstan nümayəndəsi iştirak etməməlidir. Biz bunu başa düşə bilmirik. Gürcüstan səfərim zamanı Baş nazir Qaribaşvili ilə bu ölkədə üçtərəfli sammitin keçirilməsi perspektivlərini müzakirə etdim. Ermənistan hazır olarsa, biz bu sammitin vaxtında keçiriləcəyini düşünürük.

Çünki ilk növbədə, onlar həqiqətən də sülh istəyirlərmi? Sual budur. Çünki bu olmasa, heç bir şeyin mənası yoxdur. Əgər onlar həqiqətən də sülh istəyirlər, bu formatdan çəkinməməlidirlər. Çünki kommunikasiya, nəqliyyat, enerji təhlükəsizliyi, ticarət - bütün bunlara nail olmaq olar. Düşünürəm ki, Ermənistan işğalın bəzi fəsadlarından biri odur ki, bizim torpaqlarımızda baş verənlərə yanaşı, Cənubi Qafqaz inteqrasiya olunmaq imkanını da itirir. İndi vaxtdır. Ola bilsin, inteqrasiya, hətta üçtərəfli əməkdaşlıq barədə danışımaq tezdir, lakin düşünürəm ki, ən azı məsləhətləşmələrə başlamamızın vaxtı çatıb. Mən Ermənistanın qarşısında duran maneələrin nədən ibarət olduğunu, buna razılaşmaqla kimdən qorxduğunu bilmirəm. Lakin düşünürəm ki, eger onlar həqiqətən də sülh istəyirlər, daha müstəqil şəkildə davranmalıdırlar. Bu baş versə, həmin görüş çox tez bir zamanda reallaşsın bilər.

Əgər baş verməyə, yaxşı, bu, olduqca kimi davam edəcək. Azərbaycan və Gürcüstan üçün əməkdaşlıq coğrafiyasını, Qara dəniz-Xəzər dənizi əlaqəsini, Mərkəzi Asiya-Avropa əlaqəsini nəzərə alaraq, biz onları, Ermənistanla da keçinə bilərik. Əgər onlar faydalanmaq istəyirlərsə, biz hazırıq, əks halda, bu, belə davam edəcək.

Macarıstanın Beynəlxalq Münasibətlər və Ticarət İnstitutunun baş elmi işçisi, baş məsləhətçi **Laslo VASA**:

- Burada iştirak etmək üçün şərait yaratdıqca görə təşəkkür edirəm, cənab Prezident. Mənim sualım Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə bağlıdır. Siz Orta Dəhliz boyu iqtisadi əməkdaşlıqda bu təşkilatın rolunu nədə görürsünüz?

Prezident İlham ƏLİYEV: Biz artıq uzun illərdir ki, Macarıstanın təşkilatda müşahidəçi olmasında şadiq. Baş nazir Orban mütəmadi olaraq Zirvə görüşlərində iştirak edir. Təşkilat adını dəyişdirib və artıq beynəlxalq arenada getdikcə fəallaşır. Biz şadiq ki, üzv dövlətlər arasında əvvəlki illərlə müqayisədə daha fəal dialoqun şahidiyik. Sonuncu Zirvə Toplantısı, əlbəttə, bunun bariz təzahürü idi. Bağlılıq məsələsinə gəldikdə, Türk dövlətləri arasında əməkdaşlıq Orta Dəhliz layihəsinə əsas töhfə olacaqdır. Çünki coğrafiyaya nəzər dəyərsizdir. Özbəkistan, Türkmənistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Xəzər dənizinin bu sahəsində Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyənin olması əlavə imkanlar yaradır. Bu gün müzakirə etdiyimiz kimi, biz tranzit yüklərin həcmində artım görrürük. Cari ildə artım 70 faizdir, növbəti ildə bundan da çox olacaq.

Bu yüklərin öksorilyot Mərkəzi Asiyadan Avropaya Transxəzər marşrutu vasitəsilə nəql edilir. Bununla yanaşı, mənim Mərkəzi Asiya ölkələrinə səfərlərim, Türkiyə Prezidentinin oraya səfərləri, Türk dövlətlərinin liderlərinin Türkiyəyə səfərləri onu nümayiş etdirir ki, qarşılıqlı ticarətin səviyyəsinin artırılması üçün yeni imkanlar var. Türkiyə ilə biz bu gün rüsumsuz ixal olunan məhsulların siyahısının artırılması üzərində fəal çalışırıq. Yəni, biz Azad Ticarət Sazişinin bağlanmasına doğru addım-addım irəliləyirik. Azərbaycan ilə Türkiyə arasında ticarət dövriyyəsi 4 milyard dollardan artıqdır və biz bu artımı digər ölkələrlə münasibətdə də görürük. Yəni, bu, Orta Dəhliz layihəsinə əsas töhfə olacaqdır.

Eyni zamanda, digər böyük oyunçuların bu marşrutu etibarlı, təhlükəsiz və iqtisadi baxımdan cəlbədi hesab etməsi vacibdir. Bunun üçün bizdə sabitlik, etibarlılıq var. Biz geniş şəkildə tarif siyasəti üzərində işləməliyik. Tarif siyasəti vahid formaya gətirilməli, gömrük orqanlarının fəaliyyəti əlaqələndirilməlidir ki, yankilər nəql etmək arzusunda olan şirkətlər bu

dəhlizdən yalnız vaxta qənaət etmək üçün deyil, həm də pula qənaət baxımından istifadə etsinlər. Bunun üçün isə vahid tarif siyasəti, gömrük orqanlarının fəaliyyətinin proqnozlaşdırılabilən və ədalətli olması tələb edilir. Beləliklə, potensial var və biz düzgün istiqamətdə irəliləyirik.

İtaliyanın Avropa Evi Ambrosetti Mərkəzinin baş icraçı direktoru **Luka MIRAQLIA**:

- Əvvəla, bu konfrans dəvəyə görə təşəkkür edirəm və gözəl təşkilatçılıq münasibətilə ADA Universitetini də təbrik edirəm. Sentyabr ayının əvvəlində Siz Cernobbio İqtisadi Forumunda iştirak etməklə bizə şərafət verdiniz. O zaman çıxışınızda Siz ikitərəfli münasibətlərimizə diqqət ayırdınız. Siz təhsil haqqında danışırdınız, çünki hər bir ölkənin inkişafı üçün qabiliyyətlər və imkanlar tələb olunur. Bu gün bu universitetdə olmaq çox xoşdur. Əlbəttə, Siz enerji sahəsində ikitərəfli əməkdaşlığımız haqqında danışırdınız. Biz çox kritik məqamda Azərbaycan tərəfindən qaz həcmində artırılmasını yüksək qiymətləndiririk.

Qarşıdan gələn dövrdə bizim yeni geosiyasi nizam şəraitində olacağımızın ehtimalı yüksəkdir. Azərbaycanın burada rolu daha da əhəmiyyətli və strateji olacaqdır. Burada söhbət, əlbəttə ki, enerjiden və bugünkü konfransın mövzusu olan Orta Dəhlizdən gedir. Şəxsən mən bu müzakirəni genişləndirərək İtaliyanı mövzuya əlavə etmək, ikitərəfli və çoxtərəfli əsasda burada nə etməli olduğumuzu müəyyənləşdirmək istərdim. İtaliya və Azərbaycan mühüm tərəfdaşlardır. Bizim hazırda yeni hökumətimiz var. Biz buna artıq alışmışıq. Biz artıq prosesin davamlılığını təmin edilməsi yolunu tapmışıq.

Sualım belədir: İtaliya ilə münasibətlər baxımından əsas hədəflərin, eyni zamanda, problemlərin nədən ibarət olduğunu düşünürsünüz? Məlumdur ki, Trans-Adriatik layihəsi nəticə etibarilə İtaliya olmalıdır, ancaq bu, asan iş olmamalı.

Prezident İlham ƏLİYEV: Birincisi, Cernobbio göstərilən qonaqpərvərliyə görə sağ olun.

Mən ölkəmizin bu gözəl guşəsində, dünyanın bu gözəl hissəsində olmaqdan həqiqətən də zövq aldım. Eyni zamanda, həmin mötəbər auditoriya qarşısında çıxış üçün dəvətə görə də sizə təşəkkür edirəm. Bu, həm ikitərəfli, həm də beynəlxalq gündəliyimizə aid məsələlər haqqında danışımaq üçün yaxşı fürsət idi. Mən bunu Azərbaycan ilə İtaliya arasında yaxın tərəfdaşlığın növbəti əlaməti hesab etdim. İtaliya Avropa İttifaqının 9 üzvündən biridir ki, Azərbaycan onunla Strateji Tərəfdaşlıq Bəyannaməsi imzalayıb. Yəni, biz strateji tərəfdaşlıq və ikitərəfli gündəliyimizi artırır və genişləndiririk.

İtaliyaya son səfərim zamanı mən Romada Azərbaycan səfirliyinin və Mədəniyyət Mərkəzinin yeni inşa edilmiş binasının açılışında iştirak etdim. Bundan sonra rektor Hafiz Paşayev və beş italyan universitetinin rektoru İtaliya-Azərbaycan Universitetinin yaradılması ilə bağlı sənədlərin mübadiləsini həyata keçirdilər. Həmin universitet təqribən bu ərazidə yerləşəcək. Bildiyimə görə, tikinti işləri artıq başlayıb. Növbəti il üçün büdcəni tam təsdiq edilməyə, sizə bir növ siri açacağam ki, sormaya proqramımızda İtaliya-Azərbaycan Universitetinin yeni binasının tikintisinin maliyyələşdirilməsi nəzərdə tutulub.

Bu, bizim ikitərəfli əlaqələrimiz və qeyd etdiyiniz kimi, təhsil sahəmiz üçün mühüm bir töhfə olacaqdır. Çünki İtaliyanın beş qabaqcıl universiteti İtaliya-Azərbaycan Universitetinin təsisçisi olacaq. Bizim xarici işlər naziri İtaliyanın xarici işlər naziri ilə telefon danışığı zamanı onu bu münasibətlə təbrik etmişdir. Ümid edirik ki, biz İtaliya hökumətinin üzvləri ilə yaxın əlaqələr quracaq və uğurlu əməkdaşlığımızı davam etdirəcəyik.

Enerji təchizatına gəlincə, biz təbii qaz təchizatını artırmaq üçün əlimizdən gələni edirik. Siz qeyd etdiniz ki, TAP boru kəmərinin tikintisi ilə əlaqədar müəyyən çətinliklər mövcuddur. Biz barədə bilirik. Həmçinin bəzi məlumatlar ki, bu maneələr süni xarakter daşı-

yır. Biz onları aradan qaldırmaq üçün ciddi səy göstərmişik. Düşünürəm ki, artıq hamı zeytun ağaclarının heç bir zərəmə uqramadığını, onların başqa yerdə əkildiyini, həmçinin İtaliyanın enerji təhlükəsizliyinin daha yaxşı təmin olunduğunu anlayır.

Azərbaycanın ixrac qazının həcmində artırılmasına tələb var. Lakin biz başa düşürük ki, bu həcm artırılması üçün TAP boru kəmərinin imkanlarının genişləndirilməsi zəruridir. Mən bu məsələni keçmiş Baş nazir cənab Mario Draghi ilə müzakirə etmişdim. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanın TAP layihəsindəki payı cəmi 20 faizdir, biz bu işi təkbaşına yerinə yetirə bilmərik. Bunun üçün müvafiq qərar qəbul olunmalıdır. Bu qərar nə qədər tez qəbul edilərsə, bir o qədər yaxşı olar. Çünki hazırda TAP boru kəməri var gücü ilə işləyir. Yeni qaz həcmələrini nəzərə alaraq, ya işi tez yerinə yetirmək lazımdır. Əlbəttə, Trans-Balkan boru kəməri olsa da, onun da imkanları müəyyən dərəcədə məhduddur.

Rusiya-Ukrayna müharibəsi başladıqdan sonra biz ondan çox Avropa ölkəsindən sifarişlər almışıq. Bu sifarişlərdə ya mövcud təchizat həcmi artırmaq, ya da yeni qaz həcmələrini təmin etmək xahiş olunur. Hazırda biz bütün bu sifarişləri qiymətləndiririk. İndi bütün sifarişləri təmin etmək üçün bizim kifayət qədər qazımız yoxdur. Ona görə də hesab edirəm ki, dərhal kommersiya məsələləri üzrə danışıqlara başlamaq lazımdır, xüsusən də artıq Azərbaycan qazını qəbul edənlərlə. Çünki bunun üçün boru kəmərləri və müvafiq hüquqi baza artıq mövcuddur. Eyni zamanda, biz İtaliya ilə əlaqədar müəyyən çətinliklər mövcuddur. Biz barədə bilirik. Həmçinin bəzi məlumatlar ki, bu maneələr süni xarakter daşı-

Azərbaycan Orta Dəhliz layihəsini reallaşdırmaq üçün əlindən gələni edəcək

İlham Əliyev Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı müzakirələrin Ermənistanla deyil, Rusiya ilə aparıldığını bəyan etdi

Əvvəli 6-cı səh.

Bolqarıstan və Serbiyanı birləşdirən digər interkonnektor isə gələnin sonunda hazır olacaqdır. Bu barədə mənə iki gün əvvəl Serbiyada məlumat verildi. Hazırda biz Albaniya hökuməti ilə bu ölkənin qazpaylayıcı şəbəkəsinə sərmayə qoyuluşları barədə müzakirələr aparırıq. Albaniyada belə şəbəkə mövcud deyil, çünki Albaniya yalnız tranzit ölkəsidir. Lakin onların da yerli tələbatı təmin etmək üçün qaza ehtiyacı vardır. Digər bir layihə də İon-Adriatik qaz boru kəməri layihəsidir ki, üç Balkan ölkəsini əhatə edir. Lakin bu layihəni həyata keçirmək üçün onda maraqlı olan hər kəs gözləyir ki, Avropa İttifaqı müvafiq addımlar atacaq və layihə ilə bağlı öz mövqeyini bildirəcək.

Hazırda inşa olunan bütün interkonnektorların yeganə məqsədi enerji təhlükəsizliyini təmin etməkdir. Bizim ehtiyatların həcmi məlumdur, mən bu rəqəmləri bir neçə dəfə səsləndirmişəm. Biz investisiya həcmi artırılmasında

maraqlıyıq. Əvvəl də dediyim kimi, biz Türkiyə ilə təchizat məsələlərinin həllini başa çatdırdıqdan sonra hüquqi bazanın nədən ibarət olduğunu və təchiz ediləcək qazın həcmi biləcəyik. Bu məsələlər həll edilmədən buna nail olmaq mümkün deyil. Ümid edirəm ki, ilin sonunadək biz bu işləri başa çatdıracağıq. Bu, əlbəttə ki, bizim vahid enerji strategiyamızın bir hissəsini təşkil edəcəkdir.

Bu ilin iyulunda mənə xanım Ursula Fon der Lyayen arasında imzalanan Anlaşma Memorandumunda biz yalnız qaz təchizatı məsələsinə deyil, habelə elektrik enerjisi və "yaşıl hidrogen" daxil olmaqla, hidrogen təchizatı məsələsinə də toxunmuşuq.

Biz, həmçinin Avropaya elektrik enerjisi təchizatının həcmi artırmağı planlaşdırırıq. O ki qaldı təchizat prosesini məhdudlaşdıran amillərə, bunlardan biri TAP qaz boru kəməri, digəri isə Türkiyənin qazötürmə infrastrukturunu ilə bağlıdır. Hazırda Türkiyənin qazötürmə

infrastrukturunu Azərbaycandan daxil olan elektrik enerjisini məhdud həcmdə qəbul edə bilər. Lakin bizim elektrik enerjisində Balkan ölkələrində, Serbiyada, Bolqarıstanda, Rumıniyada və bəlkə də digər Avropa ölkələrində tələbat var.

Lakin buna nail olmaq yalnız komanda işini davam etdirməklə və sərmayə qoyuluşları vasitəsilə mümkündür. Biz elektrik enerjisinin Avropaya mühüm ixracatçısı olmağı planlaşdırırıq. Bazar bizim üçün çox cəlbedicidir.

Bizim İtaliya ilə olan münasibətlərimizə gəlinə, əminliklə deyə bilərəm ki, onlar əla səviyyədədir. Biz öz öhdəliklərimizə sadıq və İtaliyanın yeni hökuməti ilə də bu strateji işbirliyinə davam edəcəyik.

Hikmət HACIYEV: Cənab Prezident, bu, bizim sonuncu sualımız idi. Bizimlə iki saat yarımından çox vaxt keçirdiyinizə görə qrupumuz adından Sizə dərin minnətdarlığımızı bildirmək istəyirik. Cənab Prezident, Siz 16-dan çox suala hərtərəfli və təfərrüatlı cavab verdiniz. Çox sağ olun.

Prezident İlham ƏLİYEV: Təşəkkür edirəm. Təmkinli olduğunuz, bizimlə bir yerdə olduğunuz üçün çox sağ olun. Sizə ən xoş arzularımı çatdırıram.

* * *

Rektor Hafiz PAŞAYEV: İcazənizlə, cənab Prezident, bu gün bizimlə olduğunuz üçün Sizə təşəkkür edirəm. Sizin İtaliyada etdiyiniz çıxışı xatırlayıram. Hər kəs gözləyirdi ki, Siz ən azı çıxışınızın əvvəlində enerji, boru kəmərləri marşrutları ilə bağlı məsələlərə toxunacaqsınız. Lakin Siz təhsil haqqında danışdınız. Bu, Sizin ölkəmizdə təhsil sahəsinə verdiyiniz böyük dəstəyin göstəricisidir. Bu gözəl universitetin əsası qoyulduğu gündən Siz hər zaman bizə böyük dəstək göstərmisiniz. Əvvəlcə düşündüm ki, bu tədbirin açılış çıxışında Sizə ADA Universitetinə göstərdiyiniz dəstəyə görə təşəkkür edim. Lakin italyalı nümayəndəyə təşəkkür edirəm, onun verdiyi fürsətdən istifadə edərək bir daha xatırladıram ki, Sizin İtaliyaya etdiyiniz səfər çərçivəsində bütün

digər vacib məsələlərlə yanaşı, imkan tapıb İtaliya-Azərbaycan Universitetinin yaradılması məsələsinə də toxundunuz. Bir daha italyalı nümayəndəyə təşəkkür edirəm ki, Siz onun sualına cavab verərək mənə bir çox sualına da cavab vermiş oldunuz.

Prezident İlham ƏLİYEV: Smetə ilə bağlı hər şey yaxşı olacaq.

Rektor Hafiz PAŞAYEV: Çox sağ olun, cənab Prezident. Sizə və bu gün burada iştirak edən hər kəsə təşəkkürümü bildirirəm. Yaxın gələcəkdə başqa bir tədbirdə görüşənədək.

* * *

Sonda xatirə şəklində çəkdirildi.

* * *

Bu mühüm tədbirin iştirakçıları arasında ABŞ, Belçika, Bolqarıstan, Böyük Britaniya, Fransa, İsrail, İsveçrə, İtaliya, Gürcüstan, Kanada, Misir, Pakistan, Polşa, Rumıniya, Rusiya və Türkiyənin aparıcı beyin mərkəzlərinin rəhbərləri və nümayəndələri də yer alıblar.

Konfransda Orta Dəhlizin təhlükəsizlik aspektləri, regionun iqtisadi

imkanları müzakirə olunub. Xüsusilə bu baxımdan Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyəti, Şərqi-Qərbi dəhlizinin yaradacağı yeni nəqliyyat imkanları, beynəlxalq yükdaşımalarının genişləndirilməsi və şaxələndirilməsi məsələləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb.

Qeyd edək ki, Prezident İlham Əliyevin yürütdüyü siyasət nəticəsində dünyada böyük nüfuz qazanan Azərbaycan artıq ən mühüm mövzuların müzakirə olunduğu mötəbər beynəlxalq tədbirlərin təşəbbüsçüsü və təşkilatçısı kimi tanınır. Xüsusilə Vətən müharibəsindən sonrakı dövrdə keçirilən beynəlxalq tədbirlərdə işğaldan azad olunan ərazilərimizin dirçəldilməsi və beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin mühüm komponentinə çevrilməsi istiqamətində görülən işlərin təbliğinə geniş yer verilir. Ən diqqətçəkən məqamlardan biri də odur ki, bu konfrans və forumların əhatə dairəsinin genişlənməsi və iştirakçıların sayının artması həmin tədbirlərə beynəlxalq səviyyədə marağın artdığını göstərir. Bu, həm də

Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın Vətən müharibəsində qazandığı Qələbədən dərhal sonra dövlətimizin başçısının Cənubi Qafqazın sülh və əməkdaşlıq regionuna çevrilməsi istiqamətində həyata keçirdiyi ardıcıl və mütərəqqi siyasətə beynəlxalq ictimaiyyətin yüksək diqqətinin və artan marağının əyani ifadəsidir.

Bu istiqamətdə görülən işlər dövlətlərlə yanaşı, aparıcı beyin mərkəzləri, tanınmış ekspert və analitiklər tərəfindən də diqqətlə izlənilir. Təkcə cari il ərzində Bakı ilə yanaşı, işğaldan azad olunan ərazilərdə keçirilmiş forum və konfranslarda yüksək iştirak səviyyəsi bunu deməyə əsas verir. Belə ki, aprelin 10-13-də ADA Universitetində "Cənubi Qafqaza yeni baxış: münaqişədən sonra inkişaf və əməkdaşlıq", 29-da isə "Cənubi Qafqaz: İnkişaf və əməkdaşlıq" mövzusunda beynəlxalq konfranslar, oktyabrın 5-6-da Ağdamda Milli Şəhərsalma Forumu və digər tədbirlər böyük maraqla qarşılanıb.